

ბიზნეს-ინჟინერინგის თეორიული ასპექტები

მოსაზრებები ეკონომიკური სპეციფიკის
სტრუქტურით მომხმარებლის სასწავლო
პროგრამის შესახებ

დავით იაკობიძე, სტუ-ს პროფესორი

1. შესავალი

საქართველოში მიმდინარე განათლების რე-
ფორმის პრინციპები, შეიძლება ითქვას, საფუძ-
ვლიანია, ეყრდნობა ევროპულ და ამერიკულ
გამოცდილებას¹ და ამ თვალსაზრისით, იგი მისაღე-
ბია. აქვს ნაკლოვანებები², რომელზედაც მრავალი
სპეციალისტი უთითებს. მაგრამ, უმჯობესია კარგი
საქმეები ვაკეთოთ ცუდად, ვიდრე ცუდი საქმეები
ვაკეთოდ კარგად. კარგი საქმეების კეთების დროს
თანდათანობით ვასწავლობთ, როგორ ვაკეთოთ კარ-
გად. ცუდი საქმეების კარგად კეთება კი, აუცილე-
ბლად, მხოლოდ ნეგატიურ მოვლენებთან მიგვიყვანს.
ასეთია საქართველოში მიმდინარე განათლების
რეფორმაზე დაკვირვების პირველადი, იმედისმომ-
ცემი დასკვნა.

მიუხედავად ამისა, დღეს, საქართველოს უმაღ-
ლესი განათლების³ სისტემის რეფორმა თავისთავად,
მხედველობაში მაქვს ძირითადად უმაღლესი სკოლა,
სახელმწიფოს არასაკმარის ძალისხმევად მიმაჩნია.
რადგანაც განვლილმა პერიოდმა დაგვარწმუნა, რომ
ამჯერად, საჭიროა არა რეფორმა, არამედ უმაღლე-
სი განათლების მთელი სისტემის ტრანსფორმაცია.
რეფორმა ნიშნავს, რაიმეს განვითარების მექანიზმე-
ბისა და ინსტიტუციონალური სტრუქტურის ცვ-
ლილებებს, მისი არსებობის განახლებული ფორმის
შესაძენად. ხოლო ტრანსფორმაცია არის, სისტემის
მიზნობრივი ამოცანის ცვლილებიდან გამომდინარე⁴,

1 საქართველო 1993 წლიდან მონაწილეობს ერთიანი,
ევროპული საგანმანათლებლო სისტემის ჩამოყალიბების მიმა-
რთულებით მიმდინარე რეფორმებში. ხოლო 2004 წლიდან ევ-
როკავშირისა და ევროგაერთიანების აქტიური ფინანსური და
ტექნიკური მხარდაჭერით ანხორციელებს განათლების ეროვნული
სისტემის გარდაქმნებს.

2 ბევრი დაინერა, განათლების რეფორმასთან დაკავშირე-
ბით განხორციელებულ ნაქარვე გარდაქმნებზე. მკვეთრ, ხშირად
ბოლომდე გაუაზრებელ ნაბიჯებზე, რომელიც უკავშირდებოდა
საკადრო საკითხებს და სასწავლო პროგრამებს.

3 ტერმინი “უმაღლესი განათლება” სულ უფრო ხშირად
ხდება კრიტიკის საგანი და ცდილობენ იგი ჩაანაცვლონ სხვა, სხვა
უფრო ტევადი ტერმინით და ასეთად მიაჩნიათ სიტყვაშეთანხმება
“საუნივერსიტეტო განათლება”. ჩვენ არ შევდივარ დისკუსია-
ში აღნიშნულ საკითხზე, მხოლოდ შევნიშნავთ, რომ არსებობენ
ისეთი უმაღლესი სასწავლებლები, რომლებიც თავიანთი შინაარ-
სით არ არიან უნივერსიტეტები. მაგალითად კონსერვატორია, ბი-
ზნეს სკოლა, სამხედრო სასწავლებლები, სამხატვრო აკადემიები
და ა.შ. იხ. ამ საკითხზე გურამ ბერიშვილის ნაშრომები.

4 ტერმინების “რეფორმა” და “ტრანსფორმაცია” აზრო-
ბრივი გამიჯვნა და მათი, გამოყენება ჩვენს ტექსტში განსაზ-
ღვრული შინაარსით უკავშირდება, ამერიკელი სისტემოლოგისა

არსებობის ფორმის განახლება. როგორც ცნობილ-
ია, ძველ ტიკებში ახალ ღვინოს არ ასხამენ. აქედან
გამომდინარე, უმაღლესი სკოლა საჭიროებს, არა იმ-
დენად ფუნქციონირების მექანიზმების ცვლილებებს,
რომელზედაც აქცენტი კეთდება დღეს, არამედ სა-
კუთარი მისიის განსაზღვრისა და აქედან გამომდი-
ნარე მიზნობრივი ამოცანების დადგენას, ამ პრო-
ცესის ადამიანური რესურსით უზრუნველყოფას. ეს
ბოლო, უმთავრესია, რადგან წინსვლა დამოკიდებუ-
ლია მომავლის სწორ გააზრებაზე და აქტიობაზე,
იმ პირთა მიერ, რომლებიც პასუხისმგებლობას იღე-
ბენ უმაღლესი სკოლის განვითარებაზე.

უმაღლესი სასწავლებლებში მიმდინარე გარდაქმ-
ნების ნაკლოვანებათა შორის უმთავრესია: საკ-
ითხების გადაჭრისადმი იმპროვიზირებული, შე-
საბამისად გაუაზრებელი, ბოლომდე გაუთვლელი
მიდგომები, რომლებიც გვაშორებს სასურველ შედე-
გებს და არ გვაახლოებს მას. არ მიგვაჩნია სასურ-
ველად ისიც, რომ არ არსებობს ქვეყნის, ერთიანი
სტრატეგიული განვითარების მიდგომათა ფარგლებ-
ში, გამოყოფილი, განათლების სახელმწიფო პოლი-
ტიკა. ასეთი გარემოება კი ქვეყანას ზომაზე მეტად
ხდის სხვაზე, თუნდაც კეთილშობილი სურვილებით
გამსჭვალულ პარტნიორებზე, დამოკიდებულს, რაც
ალბათ, მისასალმებელი არ არის⁵. გარდა ამისა, ბა-
ტონობს ბაზრის ყოვლისშემძლეობისა და მისი, „ჯა-
დოსნური“, მარეგულირებელი შესაძლებლობებში
უყოყმანოდ დარწმუნებულობის სულისკვეთება, რაც
კონკრეტულ მიზნებს არა, თუ გვაშორებს არამედ,
მათი დასმის საჭიროებიდანაც გვანთავისუფლებს⁶.
ნათლად ჩანს უმაღლესი განათლების მნიშვნელო-
ბის შეუფასებლობა მისადმი სახელმწიფოებრივი
დამოკიდებულების სუსტი ძალისხმევებით. აბა რას
უნდა მივანეროთ ის ფაქტი, რომ საქართველოს 2014

და მენეჯმენტის თეორეტიკოსის, რასელ აკოფის შემოქმედებას.

5 მართლაც, ევროკავშირის ფარგლებში, მათი ძლიერი
ტექნიკური დახმარების მეშვეობით მიმდინარე გარდაქმნებში,
ნაკლებად აისახება, ქვეყნის კულტურულ-ისტორიულ თავისე-
ბურებზე. ამიტომ, სავალალო მდგომარეობაში აღმოჩნდა, ინ-
ჟინერების, აგრონომების, ვეტერინარების მომზადების რეალური
მდგომარეობა.

6 დღემდე არ არსებობს სისტემა, რომელიც გან-
საზღვრავდა, თუ რა რაოდენობისა და სპეციალობის
კადრები გვესაჭიროება. რა ფუნქციური მნიშვნელობა ეკი-
სრება ცალკეულ სასწავლო დისციპლინებს და როგორი
მხარდაჭერა უნდა შეეძენათ მათი სამეცნიერო უზრუნვე-
ლყოფისათვის.

წლის სახელმწიფო ბიუჯეტში უმაღლესი განათლების მხარდაჭერისათვის გამოყოფილია სახსრები ნაკლებია, ვიდრე პენიტენციური სისტემისათვის განსაზღვრული ასიგნებები. შემთხვევით არ მომყავს ეს შედარება, საქმეში ჩახედულმა ხალხმა იცის, რომ ეს ორი სისტემა საბაზრო მეურნეობის პირობებში, საზოგადოებრივად აქტიური კადრების სამჭედლოა. ისინი, როგორც ცნობილია, საზოგადოებას აწვდის კვალიფიციურ კადრებს: პირველი, კეთილი საქმისათვის, ხოლო მეორე „შავი“ ბაზრისათვის.

მთლიანად, უმაღლესი სკოლის ტრანსფორმაციის პრობლემის გადაწყვეტისათვის და მისი განხორციელების ღონისძიებათა სისტემის ჩამოყალიბების შესაძლებლობებს მოკლებული ვარ, რადგან იგი ვერ შემუშავდება გარკვეული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური კონსენსუსის გარეშე⁷, მაგრამ ამ თვალსაზრისით, შესაძლებლად მიმაჩნია, გამოვთქვა რამოდენიმე მოსაზრება საქართველოში ეკონომიკურ სპეციალობაზე კადრების მომზადების შესახებ, კერძოდ, ყურადღება გავამახვილო საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტში ამ სასწავლო პროგრამის შემდგომი სრულყოფის პრობლემებზე.

2. სრულყოფილი განათლების პრობლემა

სანამ კითხვას, თუ რას გულისხმობს სრულყოფილი განათლების სისტემა გავცემთ პასუხს, საჭიროდ მიგვაჩნია გაიკვეს „ეკონომისტის“ სპეციალობის ადგილი და როლი უმაღლესი განათლების სისტემაში. პირველყოვლისა უნდა აღინიშნოს, რომ „ეკონომიკა“ არის, „ბიზნეს ადმინისტრირებასა“ და იურიდიულ სპეციალობებთან ერთად, საქართველოს ახალგაზრდობისათვის, მეტად მიმზიდველ და სასურველ სასწავლო მიმართულება. საქართველოს, თითქმის, ყველა უნივერსიტეტში არსებობს ეს სპეციალობა და მას ეუფლება ქართველ სტუდენტთა, თითქმის 25 პროცენტი.

სპეციალობის ასეთ პოპულარობას თავისი მიზეზები აქვს, რომელიც, ძირითადად ახალგაზრდობის პროფორიენტაციის დაბალი ხარისხიდან და უნივერსიტეტების მარკეტინგული პროგრამების შრომის ბაზარის მოთხოვნებისადმი შეუთავსებლობიდან მომდინარეობს. ეს გასაგებია, დღევანდელი მცირე საფინანსო რესურსების მქონე უნივერსიტეტები მიილტვიან იაფი სასწავლო ტექნოლოგიებისაკენ. ეკონომისტის მომზადებას ხომ მარტო კომპიუტერი, მერხი და აუდიტორია ესაჭიროება, მაშინ როდესაც ვეტერინარის მომზადება დაკავშირებულია სხვა სპეციფიკურ ხარჯებთან. მაგალითად, ძროხის ანატომიის შესწავლისათვის მისი გვამის ფიზიკურად არსებობასა და სასწავლო დამუშავებასთან. სასურველია, თუ არა ეკონომიკური პროფილის სპეციალობების ასეთი პოპულარობა, მაშინ როდესაც

უამრავ სფეროებში კადრები გვაკლია? ეს კითხვა მნიშვნელოვანია, მას აუცილებლად უნდა გაეცეს პასუხი, მაგრამ, რადგან დღეისათვის, ფაქტია უმაღლეს სასწავლებელთა სპეციალიზაციაში გარკვეული ჰიპერტროფიულობა, სასწავლო პროცესის სრულყოფის პრობლემა ხდება განმსაზღვრელი, „ეკონომიკისა“ და „ბიზნეს ადმინისტრირების“ სპეციალობის მქონე უნივერსიტეტებს შორის კონკურენტული ურთიერთობების მონესრიგებისათვის, თვითოეული მათგანის ადგილისა და როლის განსაზღვრისათვის სამუშაო ძალის ბაზარზე.

მაღალი უმუშევრობის დონის ქვეყანაში, ცნობილია, რომ საქართველოც ასეთი კატეგორიის ქვეყნებს განეკუთვნება, უმაღლეს განათლებას გარდა იმისა, რომ მაღალკვალიფიციური კადრების მომზადების მოვალეა აკისრია, სხვა სოციალური ხასიათის პრობლემების გადაჭრაც ევალება. საშუალო სკოლა⁸ დამთავრებული ახალგაზრდები ვერ საქმდებიან, როგორც წესი მათ შრომითი უნარ ჩვევები აკლიათ და არა აქვთ სპეციალობები, ამიტომ ისინი უაღრესად დაძაბულ სოციალურ ფონს ქმნიან საზოგადოებაში. ასეთი ნეგატიური მოვლენების თავიდან აცილების ერთერთი, თუ ერთადერთი არა, გზა არის უმარლესი სკოლა . ამიტომ უმაღლესი განათლების სისტემას ირიბად ეკისრება, გადაჭრას 18 დან 24 წლამდე ახალგაზრდების საზოგადოებაში სოციალური ადაპტაციის საკითხები, დაეხმაროს მათ, შრომითი პერსპექტივების განსაზღვრაში. ეს არა მარტო საქართველოს პრობლემაა, არამედ აღიარებული მსოფლიო მასშტაბით, როგორც ადამიანის განვითარებაზე ზემოქმედი ერთ ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი. ამიტომ, გაეროს რეკომენდაციებით, ადამიანის განვითარების ხარისხობრივ მაჩვენებელთა სისტემაში, მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს უწყვეტი განათლების სისტემას⁹ და საგანმანათლებლო სივრცეში 24 წლამდე ახალგაზრდობის ჩართულობის მაჩვენებელს.

ეკონომიკის მიმართულებით, როგორც ბაკალავრიატში, ისე მაგისტრატურაში, სასწავლო პროცესის სრულყოფა, იმ უნივერსიტეტების საქმეა, სადაც ეს სწავლებაა ორგანიზებული. სწავლების ორგანიზება, როდესაც არსებობს საზოგადოებრივი დაკვეთა კადრებზე, იურიდიული თვალსაზრისით, არც თუ რთულია. ამის მიზეზია ის, რომ უმაღლესი განათლებაც განიხილება, როგორც ბიზნეს საქმიანობა და არ არსებობს მისი მარეგულირებელი სპეციალური სისტემა. ამიტომ, განათლების სამინისტროს მიერ დადგენილი ნორმატივების, რომლებიც სასწავლებლის მატერიალურ ბაზას (ფართობი, წიგნებისა და კომპიუტერების და აკადემიური პერსონალის რაოდენობას ითვალისწინებს), იოლად

8 იხ. უმბერტო ეკო, „როგორ დავიცვათ სადიპლომო ნაშრომი და დისერტაცია“, 2014 წ. თბილისი.

9 იხ. გაეროს ყოველწლიური „მოსხენება ადამიანის განვითარების შესახებ“. მოსხენებაში საქართველო აისახება 1994 წლიდან.

7 ბატონი გია დვალის კონცეფციის შექმნისა და განხილვის პროცესს მთელი ქვეყანა ადევნებდა თვალს, მაგრამ აქედან გამომდინარე ინსტიტუციური ცვლილებები დღის წესრიგში ვერ დადგა.

ძლევენ ცალკეული, ინციატივიანი ადამიანები და ისინი ხდებიან უნივერსიტეტების მფლობელები. მართალია, ბოლო დროს განათლების სამინისტროს ჩარევით მიმდინარეობს ღონისძიებები, რის შედეგადაც უნივერსიტეტებში ერთმანეთისაგან ცალკევდება, მესაკუთრეები უნივერსიტეტის მართველობისაგან, მაგრამ ამას რამდენადმე ფორმალური ხასიათი აქვს¹⁰. ასეთ სიტუაციაში, რეალურად არსებობს გარემოებები, როდესაც, თვითნებურ უნივერსიტეტს ეძლევა შესაძლებლობა ავტონომიურად შექმნას საკუთარი სასწავლო პროგრამები და სტუდენტის ცოდნის შეფასების კრიტერიალური მახასიათებლები. ამგვარად, საქართველოში საუნივერსიტეტო სისტემა უაღრესად ლიბერალურ (რომ არა ვთქვათ თვითშემოქმედებით) გარემოში ვითარდება, ერთიანი პოლიტიკური სისტემურობის გარეშე.

როდესაც უმაღლეს სასწავლებლებს განვიხილავთ, როგორც სამენარმეო საქმიანობის სუბიექტებს, მაშინ მნიშვნელობას იძენს, მათი სპეციფიკურობა, რომელიც პირველ რიგში ვლინდება, მათ მიერ მომზადებული კადრების შესახებ ინფორმაციის ასიმეტრიულობაში¹¹. ასიმეტრიული ინფორმაციის ბაზრები, მარტივად თუ წარმოვიდგენთ ნიშნავს, მყიდველი და გამყიდველის ინფორმირებულობის სხვადასხვა დონეს. ეს ისეთი შემთხვევაა ბაზარზე, როდესაც გამყიდველმა იცის, რას ყიდის, ხოლო მყიდველი, შესაძენი მომსახურეობის მნიშვნელობას საკმარისად ვერ ფლობს. გარდა ამისა უმაღლესი განათლების სისტემა თავისი შინაარსით არა მარტო ასიმეტრიული ბაზარია არამედ შეზღუდულ ბაზარსაც წარმოადგენს. ბაზრის შეზღუდულობა კი ნიშნავს, რომ მარტო მიწოდება მოთხოვნის საფუძველზე არ ყალიბდება წონასწორობა, არამედ გადამწყვეტი მნიშვნელობას აქვს სახელმწიფოს, რომელიც განსაზღვრავს სპეციალობებს, სპეციალიზაციებს და ა.შ. დამოკიდებულებებს კადრების მომზადების ამ სფეროში¹².

უმაღლესი განათლების სისტემისადმი ასეთი და-

10 ჩვენს მიერ შესწავლილ ყველა კერძო უნივერსიტეტში დამფუძნებელთა რაოდენობა შეზღუდულია და აქციათა საკონტროლო პაკეტის მფლობელი პირები აკომპლექტებენ აკადემიურ საბჭოებს და შემდეგ "ირჩევენ" რექტორებს. ამიტომ ხშირია შემთხვევები, როდესაც უნივერსიტეტებს მართვის სააგებები ხელში უვარდებათ სპეციალური განათლებისა არ მქონე და სასწავლო პროცესისადმი ზედაპირული ცოდნით აღჭურვილ ადამიანებს.

11 ასიმეტრიული ბაზრის კვლევა დღეს მეტად პოპულარულია. ამას მოწმობს გაცემული ნობელის პრემიები. ჩვენ ვეყრდნობით ჯორჯ აკერლოფის ცნობილ ნაშრომი "როგორ ვაქციოთ "ლიმონი"(ცუდი მაგრამ კარგად შეფუთული საქონელი) "ატმად"(მაღალი ხარისხის საქონელი და მომსახურება), განვითარებულ მეთოდოლოგიას.

12 ბაზრის შეზღუდულობა და ასიმეტრიულობა ქმნის აუცილებელ პირობას ინსტიტუციონალურად იქნას მოწესრიგებული ბაზარზე მიწოდებისა და მოთხოვნის თანაფარდობის პრობლემები > ეს კიდევ ერთ მძლავრი არგუმენტია ერთიანი გამოცალკევებული განათლების სახელმწიფო პოლიტიკის არსებობისათვის.

მოკიდებულება ზრდის თვითნებური უნივერსიტეტის პასუხისმგებლობას კვალიფიციური კადრების მომზადების სფეროში. ერთი მხრივ, უნივერსიტეტები დაინტერესებულნი არიან, შრომის ბაზარზე გამოუშვან მაღალი კვალიფიკაციის სამუშაო ძალა, რომლებიც შეძლებენ ქართული ბიზნესის განვითარებაში საკუთარი წვლილი შეიტანონ, რადგან სხვა შემთხვევაში დაკარგავენ პოპულარობას და ერთიანი საგამოცდო სისტემის პირობებში, ვერ შეძლებენ, საკმაო რაოდენობით აბიტურიენტთა დაინტერესებას. მეორე მხრივ, კი ისინი ცდილობენ გაზარდონ საკუთარი შემოსავლები და "იაფი" სასწავლო პროგრამებით აღწევენ სანადელს. ეს მათი განვითარების შინაგანი მახასიათებელია, რომელიც ვერ იქნება ეფექტური, თუ არ არსებობს ამ წინააღმდეგობრივი ვექტორების შეერთების საერთო, ეფექტური მექანიზმი და მისი მარეგულირებელი პოლიტიკური ინსტიტუცია.

ამავე დროს, გამომდინარე საზოგადოების ზნეობრივი ნორმებიდან, უმაღლესი სკოლები ვალდებული ხდებიან, შეამცირონ ბაზრის ასიმეტრიულობა. ამ მიზნით: 1. ისინი სისტემატურად უნდა აწყობდნენ ახსნა განმარტებით ღონისძიებებს, სემინარებს, თანამშრომელთა თრენინგებს. რათა უნებლიედ შეცდომაში არ შეიყვანონ მომავალი სტუდენტები და მათი აბიტურიენტები. 2.მომავალ სტუდენტობას უნდა წარუდგინონ გარანტიები, რომ მათი სწავლება იქნება სათანადო ხარისხის და გაცემული დიპლომი კი დღევანდელი მოთხოვნების შესაბამისი. 3.განსაკუთრებით დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს მომავალი სტუდენტებისა და მათი მშობლების სურვილებს, რათა მათაც მიიღონ მონაწილეობა პროფესიის სრულყოფის საქმეში. 4.უნდა ცდილობდეს, რომ მომავალი მომხმარებელი ფლობდეს მომავალი პროფესიისადმი ინფორმაციას არა ზოგადად, არამედ უნივერსიტეტის კონკრეტული შესაძლებლობიდან გამომდინარე.

რა მდგომარეობაა დღეს ამ მიმართულებით? უმაღლეს დამთავრებული, ეკონომისტის კვალიფიკაციის მქონე სპეციალისტები, სამუშაოდ მიდიან სამინისტროებში და სხვა სახელმწიფო უწყებებში, საბანკო სისტემაში, მსხვილ და საშუალო ბიზნესში. იშვიათ შემთხვევაში, ხდებიან საკუთარ წამოყვანა ინციატორები. გარდა ამისა, ისინი ხშირად საქმედებიან საოჯახო მეურნეობებში, ავსებენ დისტრიბუტორთა (შეკრიკთა), ტაქსისტთა, მიმტანთა და სხვადასხვა პროფილის ტექნიკურ მუშაკთა, კონტიგენტს. დასაქმებულთა ეს კატეგორია პრინციპში ფარული უმუშევრები არიან. ბევრი მათგანი კი სრულიად უმუშევარი რჩება. ამიტომ ისინი, ან მიემგზავრებიან საზღვარგარეთ, სხვადასხვა საქმის საკეთებლად, ან რჩებიან ქვეყანაში და ხშირად ყოველგვარი სიყალბისა და სამეურნეო მაქინაციების შემოქმედთა მსხვერპლი ხდებიან. ამის მიზეზი კი ის არის, რომ შრომის ბაზარზე ჭარბად გამოდის შედარებით დაბალი ხარისხის სამუშაო ძალა. როგორც ჩანს, შრომის ბაზარს არ ესაჭიროება ამ რაოდენობის და

ამ „ხარისხის“ ეკონომისტი.

ამ სპეციალისტთა დასაქმება, სხვა თვალსაზრისითაც, პრობლემატურია, როგორც სახელმწიფო ინსტიტუტებში, ასევე კერძო დაწესებულებებში და ბანკებში. საქმე ისაა, რომ ეს ორგანიზაციები არ ენდობიან უმაღლეს სკოლას და ქმნიან ახალ დამთავრებულ სპეციალისტთათვის სხვა და სხვა სახის მომზადება-გადამზადების კურსებს, სტაჟირების სხვადასხვა ფორმებს. ეს კი ნიშნავს, რომ სპეციალისტები საბოლოო „კონდიციამდე მათ მიჰყავთ.“ თუ სახელმწიფო ინსტიტუტები: პარლამენტი, შსს, ფინანსთა, ეკონომიკის და სხვა სამინისტროები, მათ ატარებენ სპეციალურად შსს აკადემიაში შექმნილ კურსებს და აძლევენ კანონდამცველ დაწესებულებებთან თანამშრომლობის უნარ-ჩვევებს, ბანკები, თავიანთ კურსებზე ასწავლიან, იმას, თუ რა უნდა იცოდეს, დამატებით, გარდა სპეციალობისა, მათმა თანამშრომელმა. კერძოდ: საზოგადოებრივი ეთიკის, (არ დალიოს ყავა კლიენტთან საუბრის დროს, არ ილაპარაკოს ტელეფონით პირად საკითხზე, როდესაც მას მოთხოვნილი მიმართავს და ა.შ.), პირადი ჰიგიენისა, (სამსახურში მოვიდეს სუფთად ჩაცმული და დავარცხნილ-დაბანილი და ა.შ.) და უქმნიან დაწესებულებაში არსებული ტექნოლოგიაში ჩართულობის შესაძლებლობებს. გამოდის, რომ უმაღლესი სკოლა მნიშვნელოვნად ჩამორჩა სამეურნეო პრაქტიკის ერთ-ერთ არსებით სეგმენტს.

პრობლემის, თუ როგორ სპეციალისტებს გვთხოვს ბაზარი და ჩვენ როგორ ვამზადებთ მათ, ერთი ასპექტი, უნივერსიტეტებისათვის პრაქტიკულად დაუძლეველია. კერძოდ ის, თუ როგორ უნდა ითანამშრომლონ უნივერსიტეტის კურს დამთავრებულებმა სამართალდამცავ ორგანოებთან. ეს საკითხი, დღეს, მსოფლიო მნიშვნელობით დგას უმაღლესი სკოლის წინაშე. შემთხვევით არ ეძახიან ბანკებსა და საგადასახადო სამსახურის მუშაკებს „შერიფის იაფფასიან დამხმარეებს.“ ამიტომ, ამ საკითხზე ქართულ უმაღლეს სკოლასაც მართებს დაფიქრება. შედარებით იოლი და აუცილებლად დასაძლევია სხვა პრობლემა. კერძოდ, რა უნდა იცოდეს სამეწარმეო დაწესებულების თანამშრომელმა, გარდა იმისა რაც ევალეზა. შესაძლებელია უმაღლესი სასწავლებელში ბაკალავრის დიპლომის მქონე სპეციალისტმა ვერ აითვისა ზოგიერთი პროფესიული „საიდუმლოება“, მაგრამ მან კლიენტთან ჩვეულებრივი საქმიანი საუბარი ვერ წარმართოს და კევის ლეჭვით უპასუხოს დასმულ კითხვებს, ეს სირცხვილია. ყოველ შემთხვევაში დამსაქმებელს არ უნდა ქონდეს ასეთი მოლოდინი ¹³.

13 ჩვენი დაკვირვებით და უმაღლესი სკოლის ცნობილ სპეციალისტებთან (პარმენ მარგველაშვილი, ზაურ ამილახვარი, სერგი კაპანაძე და სხვები) კონსულტაციების შედეგად, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ამის მიზეზია უნივერსიტეტებში დემოკრატიული და აკადემიური პროცესების ურთიერთ დაუბალანსებლობა. ხშირ შემთხვევაში, უნივერსიტეტის ადმინისტრაციას, კარგად არ აქვს საკუთარ სამუშაო ნორმატივებში ასახული, სტუდენტის

გარდა ასეთი „მარტივი“ პრობლემებისა არის სხვა არსებითი ხასიათის საკითხებიც. მაგალითად: საკუთარი ქვეყნის ისტორიის ცოდნა, არსებული კულტურული მემკვიდრეობისა და კულტურულ პრიორიტეტების გაცნობიერება, იმის ცოდნა, თუ რომელი ეკონომიკური პარადიგმიდან გამომდინარეობს არსებული სამეურნეო პრაქტიკა, ან რა მნიშვნელობა ენიჭება მაკროეკონომიკურ მაჩვენებლებს სამეურნეო პროცესის შეფასებაში და ა.შ. ყოველი ეს საკითხი დაკავშირებულია სრულყოფილი განათლებასთან.

ასეთ რეალურ გარემოში უნივერსიტეტები მიდიან კომპრომისებზე მოძველებულ, დრომოჭმულ ტრადიციებთან და ეკონომიკური სპეციალობის მიმართულებებიც თითქმის, თვითდინებით ვითარდება. შესაბამისად, ღრმავდება სამეურნეო პრაქტიკასა და უმაღლესი სკოლის შესაძლებლობებს შორის, მოამზადოს ბაზრის მოთხოვნების ადექვატური სპეციალისტი, დისტანცია. ამას ემატება ისიც, რომ უნივერსიტეტებში არ ხდება აკადემიური პერსონალის, სასწავლო დისციპლინათა აქტუალურობიდან გამომდინარე, შერჩევა, სწავლების პროცესში, ბაზრის მოთხოვნების გათვალისწინებით, კორექტირებული სასწავლო პროგრამების ადაპტაცია და რაც მთავარია, არ იგრძნობა ამ სფეროში არსებული კონკურენციის ძლიერი სუსხი, რომელიც მიუხედავად გარეგნული სიმშვიდისა, ერთ მშვენიერ დღეს, ქარბოზოლასავით დაატყდება თავს უნივერსიტეტებს. საჭიროა ახლავე გავაცნობიეროთ არსებული, მაგრამ ჯერ კიდევ ძნელად შესამჩნევი პრობლემები და გავატაროთ საჭირო ღონისძიებები.

ცნება „სრულყოფილი განათლება“, მრავალმხრივი შინაარსის მატარებელია¹⁴. მისში მთავარი მახასიათებელია ის რომ, სტუდენტმა უნდა მიიღოს განათლება სპეციალობაში სრულად, ე. ი. ისწავლოს ისიც, რაც მას საშუალებას მისცემს თავისი პროფესიული შესაძლებლობები განახორციელოს, როგორც მოცემული ქვეყნის მოქალაქემ. მაგალითად, ისეთ სპეციალობაშიც კი როგორც ნეიროქირურგია, უნივერსიტეტ დამთავრებულმა სპეციალისტმა, დამოკიდებულებები აკადემიური პროცესისაღმდეგ და მისი უფლება მოვალეობები.

14 ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ „სრულყოფილი განათლება“ არ არის მკაცრად განსაზღვრული სამეცნიერო ტერმინი, იგი ქვეყნის საგანმანათლებლო პოლიტიკის საფუძვლისეული კატეგორიაა და თვითოეულმა ქვეყანამ უნდა განსაზღვროს რას გულისხმობს ამ შინაარსობლივად ტევად და არსებითი მნიშვნელობის ტერმინში. 2010 წელს აშშ-ში, კონგრესის მიერ, შემოწმების შედეგად გამოვლინდა, რომ უნივერსიტეტის 75% ვერ აძლევს სტუდენტებს სრულყოფილ განათლებას. ასეთი უნივერსიტეტების დამთავრების შემდეგ, სტუდენტებმა არ იციან ამერიკის ისტორია პოლიტიკური წყობის თავისებურებები, ამქვეყნის როლი და მნიშვნელობა გლობალურ მსოფლიოში და კიდევ ბევრი რამ. აშშ-ს კონგრესმა შეიმუშავა რეკომენდაციები, სწავლებაში, ასეთი ცალმხრიობის აღმოფხვრის მიზნით. რა მდგომარეობაა საქართველოში სადაც არ არსებობს, გამოყოფილი განათლების პროგრამა და იგი საერთო წინასაარჩევნო პროგრამულ დებულებათა სახით ქვეყნდება და შემდეგ დავიწყებას ეძლევა.

გარდა პროფესიული უნარ-ჩვევებისა და შემდგომი დაოსტატებისათვის საჭირო განათლებისა, უნდა იცოდეს თავისი ქვეყნის ისტორია, კულტურა, კანონმდებლობა, ერკვეოდეს მის მიმდინარე პოლიტიკურ ცხოვრებაში. ყოველივე ამის შესაძლებლობები კი მას უნივერსიტეტმა უნდა მისცეს. ასევე სხვა სპეციალობებზე. ასეთი დამოკიდებულება უმაღლესი სკოლის სპეციალისტების მომზადებისადმი უშუალოდ მომდინარეობს ბოლონიის პროცესიდან. რომელიც უმაღლესი სკოლებისადმი, ახალ ამოცანებს აყენებს. კერძოდ:

1. სტუდენტების სპეციალობაში დაოსტატებისა და სამეცნიერო კვლევის ერთიანობის პრობლემა ხდება უნივერსიტეტების ცენტრალური, სისტემაქმნადი ელემენტი;

2. იქმნება სწავლების საერთაშორისო სტანდარტები და მისი მიღწევის უნიფიცირებული, მეთოდური საშუალებები. პროცესი მიმდინარეობს უმაღლესი სკოლის ავტონომიურობის პირობებში, რომელიც, თავის მხრივ, გულისხმობს:

ა) უნივერსიტეტების მიერ სასწავლო პროგრამების შედგენის და განხორციელების დამოუკიდებლობას;

ბ) სტუდენტთა ცოდნის შეფასებების საუნივერსიტეტო დამოუკიდებელ კრიტერიუმებს.

ეს ორი ზოგადი ტენდენცია: სამეცნიერო მუშაობაში სტუდენტთა ჩართულობა და უნივერსიტეტებში სასწავლო პროგრამების შემუშავების დამოუკიდებლობა ერთმანეთს არ უპირისპირდება, პირიქით აერთიანებს და კონკრეტულობას ანიჭებს სასწავლო პროცესს, რომელიც, შესაძლებლობას იძენს, პროფესიისადმი გლობალური, საყოველთაო მოთხოვნები დააკავშიროს სწავლების ადგილობრივ, ხშირად, უნიკალურ კულტურულ თავისებურებებთან. ეს კი აუცილებელია, იმისათვის, რომ განხორციელდეს საუნივერსიტეტო განათლების მიზნობრივი ამოცანა-დასაქმება, რომელიც ვერ გადაწყდება, თუ სპეციალისტი არ იქნება სრულყოფილად მომზადებული.

სამწუხაროა მაგრამ, ცალკეულ შემთხვევებში, არასწორად არის გაგებული ბოლონიის პროცესის სულისკვეთება და უნივერსიტეტები ვერ ახერხებენ თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისი კადრები მომზადებას. სრულყოფილი განათლების გარეშე ვერ განხორციელდება უნივერსიტეტ დამთავრებულ კადრების დასაქმება. ბაზარს არ ჭირდება მენეჯერი რომელიც არ იცნობს თავის ქვეყნას, არ იცის რა თავისებურებებით ხასიათდება მისი ბიზნესის ფუნქციონირების საზოგადოებრივი გარემო. ამიტომ, უმაღლესი სკოლის მიმდინარე ამოცანათა შორის პირველი, და მთავარი საკითხი, რომელიც ეხება მაღალი კვალიფიკაციის სპეციალისტების, მათ შორის, უმაღლესი განათლების მქონე ეკონომისტების მომზადებას, არის სტუდენტთა სრულყოფილი განათლების პრობლემა¹⁵.

15 აღნიშნულ კონტექსტში უაღრესად არსებით საკითხს წარმოადგენს საზღვარგარეთ განათლების მისაღებად ჩვენი ახალგაზრდობის მივლინება, რომელიც ასე პოპულარულია დღეს

აქედან გამომდინარე, სრულყოფილი განათლების პრობლემა უკავშირდება, პირველ რიგში სასწავლო პროგრამას. როდესაც ვამბობთ „სასწავლო პროგრამა“, მხედველობაში გვაქვს, არა სასწავლო დისციპლინების უბრალო ჩამონათვალი, არამედ ერთი საერთო მიზნისაკენ მიმართული სასწავლო დისციპლინათა ერთობლიობა. ამიტომ, როგორ ავაგოთ სასწავლო პროგრამა მეთოდოლოგიურად, უაღრესად დიდ მნიშვნელობას იძენს. ჩვენი აზრით, სასწავლო პროგრამა ორიენტირებული უნდა იყოს, ძირითადად ისეთი სასწავლო კროსკურსზე, სასწავლო დისციპლინათა ისეთ სისტემურობაზე, რომელიც სრულყოფილი სწავლების გარანტიას გვაძლევს.

3. როგორი უნდა იყოს სრულყოფილ განათლებაზე ორიენტირებული სასწავლო პროგრამა?

სრულყოფილი განათლების საკითხის გარკვევის შემდეგ¹⁶ მეორე პრობლემა, თავისი მნიშვნელობით, ბიზნეს ადმინისტრირების სპეციალობას მიმართულებით, არის სწავლების პროფილიზაციის საკითხი. ის კლასიფიკატორი, რომლითაც სარგებლობს საქართველოს განათლების სამინისტრო საერთაშორისო მნიშვნელობის და ამიტომ მეტად ზოგადია. ამ კლასიფიკატორის მიხედვით, საბაკალავრო, მაგისტრატურისა და დოქტორანტურის პროგრამები უზოგადესი ფორმატით ერთიანდება ცნებაში „ეკონომიკა“. უნივერსიტეტებს ეძლევათ შესაძლებლობები, აღნიშნული სპეციალობის ფარგლებში განახორციელონ ცალკეული სპეციალიზაციების შემოღებისათვის დიფერენცირებული მიდგომები. თუ მაგალითად, სპეციალობა „ბიზნესის ადმინისტრირება“ წარმოადგინონ სხვა და სხვა: საბანკო მენეჯმენტი, საჯარო დაწესებულებათა ორგანიზაციების მენეჯმენტი, ტურიზმის მენეჯმენტი და ა.შ. სპეციალიზაციებით, სპეციალობა „ეკონომიკა“-ის შიგნითაც შესაძლებელი ხდება: მიკრო, მაკრო, ანალიტიკოსის, საერთაშორისო ბაზრის და ა.შ. „ეკონომისტის“ სპეციალიზაცია.

ამ თვალსაზრისით, პირველი ამოცანა, რომელიც უნდა დასვას უნივერსიტეტის ადმინისტრაციამ, არის ის, თუ რა სპეციალიზაციებზე გააკეთებს აქცენტირებას, მეურნეობის რომელი სფეროსათვის მოამზადებს კადრებს. ამასთან მომზადების პრო-

საქართველოში. როდესაც გავეცანით, თუ რა სპეციალობების (ბიზნეს ადმინისტრირება, სამართალი, უცხოენები) მისაღებად გაიგზავნა ქართველი სტუდენტები საძღვარგარეთ სახელმწიფოს ფულით ცხადი გახდა, რომ ამ საკითხში არ არსებობს ერთიანი სახელმწიფოებრივი მიდგომა და უმარტივესი კონცეფციაც კი.

16 როგორც აღვნიშნეთ, სრულყოფილი განათლების დეფინიცია არის ქვეყნის განათლების პოლიტიკის უმნიშვნელოვანესი პრობლემა და მისი განსაზღვრა, შესაძლებელია აღმასრულებელი და საკანონმდებლო ხელისუფლებათა შორის კონსენსუსის მეშვეობით. ამიტომ ჩვენ არა გვაქვს პრეტენზია ამომწურავი პასუხი გავცეთ დასმულ საკითხზე. ჩვენი პროფესიული ვალაა აღმოუჩინოთ მხარდაჭერა ხელისუფლების საკითხზე პასუხისმგებელ პირებს და ინსტიტუტებს.

ცესში გათვალისწინებული იქნება მეურნეობში მიმდინარე პროცესები და სპეციალისტსაც თამამად შეეძლება გადავიდეს ეკონომიკის ერთი სფეროდან მეორეში. ამიტომ კარგად ორგანიზებული სასწავლო პროგრამა უნდა ასახავდეს, როგორც სრულყოფილი განათლების მოთხოვნებიდან გამომდინარე სასწავლო დისციპლინებს ასევე მომავალი სამუშაო ადგილებზე ზემოქმედი დინამიური ფაქტორების მომცველ საგნებსაც. ასეთი მიდგომისას გასათვალისწინებელია ის ფაქტორიც, რომ საზოგადოებრივი თანაცხოვრების მრავალმხრიობა, შრომის დანაწილებიდან გამომდინარე, ისეთ პროფესიებსაც, რომელთა ათვისებაც უმეტეს წილად შესაძლებელია გამოცდილებიდან გამომდინარე და არა აკადემიური პროცესის მეშვეობით. მაგალითად მეზაჟე, მეზაჟე ის სპეციალისტია, რომელსაც უნდ ჰქონდეს მრავალმხრივი პროფესიული უნარ-ჩვევები, კერძოდ უნდა შეეძლოს: სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული სამძებრო საქმიანობა და დევნა, საერთაშორისო ურთიერთობების ნორმებით გათვალისწინებული საქმიანობის განხორციელება, საგადასახადო საქმიანობა და სხვ¹⁷. ასეთივე პრობლემა ჩნდება, როდესაც მუნიციპალური ადმინისტრაციის მუშაკების შერჩევა ხდება. მოცემული ტერიტორიული ერთეულის დონეზე მუშაკს უნდა შეეძლოს პროექტის ადმინისტრირებიდან დაწყებული, დაძმობილებულ, სხვა ქვეყანებში მდებარე ქალაქების ადმინისტრაციასთან ურთიერთობა. ამიტომ მისწრაფება სპეციალიზაციისაკენ გამართლებულია, მაგრამ მას აქვს მკაფიოდ გამოსატული საზღვრები, იმის და მიხედვით თუ როგორაა ქვეყანა განვითარებული და შრომის როგორ ინტენსიობასთან, გვაქვს საქმე მეურნეობის სხვადასხვა სფეროებში

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში თვითოეული განათლებული ადამიანი რამოდენიმეჯერ იცვლის პროფესიას. საშუალოდ პროფესიათა ცვლილებების რაოდენობა, გამომდინარე ქვეყნის განვითარების დონიდან, 9-17 აღწევს. ეს განპირობებულია შრომის ბაზარზე მიმდინარე პროცესებით, რომელიც ხშირად მყისიერად ცვლის მოთხოვნებს სამუშაო ძალისადმი და სპეციალისტებს უხდებთ ამ მოთხოვნების შესაბამისად შეიცვალონ, კონკრეტული შრომითი ფუნქციები. ასეთი ცვლილებები მოითხოვს კადრების გადამზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების სპეციალური სისტემის არსებობასაც, მაგრამ უმეტეს შემთხვევაში პროფესიათა ცვლილება ხორციელდება თვით სპეციალისტის ძალისხმევით. ე.ი. გამოდის, რომ შრომის ბაზარზე გამოსული ბაკალავრი, მთელი სამუშაო ციკლის განმავლობაში, სამუშაოს დაწყებიდან პენსიამდე, 17-ჯერ იცვლის პროფესიას¹⁸. ამგვარად, თავისუფალ სამეურნეო გარემოში

17 ამ საკითხზე იმიტომაც ვამახვილებთ ყურადღებას, რომ არის შემთხვევები, როდესაც კონიუნქტურული მოსაზრებებიდან გამომდინარე, ცალკეული უმაღლეს სასწავლებლები, ქმნიან აკადემიურ ჯგუფებს ასეთი სპეციალიზაციით. რაც შეუძლებელია დადებითი შედეგებით დასრულდეს.

18 ტერმინი “პროფესია” არსებით მნიშვნელობას იძენს საბაზრო ეკონომიკის პირობებში. იგი კონკურენტულ გარემოში,

არ არსებოს რალაც ერთი, პროფესიული სტატიკური მდგომარეობა. რაც გასათვალისწინებელია უნივერსიტეტების მიერ სასწავლო პროგრამების შედგენისას.

აქვე უნდა შევნიშნოთ რომ არ არსებობს “პროფესიის” რაიმე მეცნიერული განმარტება. საერთაშორისო ორგანიზაციები მათ ჩამონათვალს გვთავაზობენ და მასაც, აქვს სარეკომენდაციო ხასიათი. ამიტომ, როდესაც ვლაპარაკობთ პროფესიათა ცვლილებაზე, ეს არ უნდა ავურიოთ სპეციალობაში, რომელსაც უმაღლეს სკოლაში ვიღებთ. სპეციალობათა შეუღლება, როდესაც ერთი ადამიანი ერთსა და იმავე დროს რამოდენიმე სპეციალობით ეწეოდა საქმიანობას, სოციალისტური სსრკ-ისათვის იყო დამახასიათებელი. ამიტომ აქ ნახავდით მუსიკა-ფილოლოგიის, გეოგრაფია-ბიოლოგიისა, ისტორია-საზოგადოებრივი მცოდნეობის, ფიზიკა-მათემატიკისა და სხვა ასეთ, სიმბიოზურ საგანმანათლებლო დაოსტატების ვარიანტებს¹⁹. ესეც იმიტომ ხდებოდა რომ პედაგოგის პროფესიის პირველადობა ქმნიდა ასეთ შესაძლებლობებს. საბაზრო ეკონომიკის პირობებში კი, ერთი საფუძვლიანად მომზადებულ სპეციალისტს, ბაზარი აიძულებს, რამდენიმე სრულიად განსხვავებულ სფეროში გამოიყენოს საკუთარი განათლება.

ამგვარად, პროფესიათა ცვლა ნიშნავს, ძირითადად ერთი საბაზო განათლების ფარგლებში სხვადასხვა სამუშაო გარემოში საქმიანობის უნარ-ჩვევათა გამოვლენას. მაგალითად, ბაკალავრი, რომელმაც მიიღო განათლება ბიზნეს ადმინისტრატორის სპეციალობით, საბანკო საქმის მენეჯერის სპეციალიზაციით, დროთა განმავლობაში შეიძლება დაკავებული იყოს შემდეგ პროფესიებში: ფასიანი ქაღალდების ბაზრის მონაწილე (ბროკერი), საფონდო ბირჟის სპეციალისტი, ბანკის საკრედიტო ოფიცერი, ბანკის კლიენტებთან ურთიერთობების სპეციალისტი, რომელიმე გაზეთის ეკონომიკური მიმომხილველი, ტელეკომენტატორი, საგადასახადო ინსპექციის თანამშრომელი, საბაჟოს საქმის სპეციალისტი, აქციონარული საზოგადოების თანამშრომელი, სადაზღვეო ბაზრის მონაწილე და ა.შ. პირადად ვიცნობ ამ დარგის სპეციალისტებს, რომლებსაც შრომითი საქმიანობა

საბაზო სასწავლო სპეციალიზაციაზე, მყარად “მიბმული” აღარაა და მის მთავარ მახასიათებელს პიროვნების შრომითი ფუნქცია არ წარმოადგენს. ასეთ გარემოში მთავარი ხდება არა ის, თუ რა განათლება მიიღო პიროვნებამ, არამედ ის, თუ რა სფეროში ახდენს თავის ცოდნისა და უნარების რეალიზაციას. მაგალითად ფეხბურთელი მესსი, მწვრთნელი გვარდიოლა და ჟურნალისტი ქლიბაძე პროფესიით ფეხბურთელები არიან, მიუხედავად იმისა, რომ მესი ფეხბურთელია (სხვა ცოდნა, გარდა ფეხბურთის თამაშისა არ აქვს), გვარდიოლა ჟურნალისტი, ხოლო ქლიბაძე ინჟინერი. ასევე მათმატიკის და ისტორიის პედაგოგები პროფესიით მასწავლებლები არიან და არა ერთი, მათემატიკოსი და მეორე ისტორიკოსი.

19 ცნობილია, როდესაც თანამედროვეობის ერთერთ-მა უდიდესმა პოეტმა, იოსებ ბროდსკიმ სასამართლოზე (ასამართლებდნენ უსაქმურობისათვის) დაასახელა, რომ მისი პროფესია არის “პოეტი”, მას ზრდილობიანად აუხსნეს, რომ ასეთი პროფესია არ არსებობს და ლექსების წერა სულაც არ ითვლება საზოგადოებრივ შრომით საქმიანობად.

ჯერ არ დაუსრულებიათ, მაგრამ უკვე გამოიცვალეს 22-23 პროფესია. ალბათ დამეთანხმებით, რომ ეს ადამიანის პირად თვისებებზეც არის დამოკიდებული, მაგრამ მთავარი მაინც ისაა, რომ ბაზარი მოითხოვს მობილურ სამუშაო ძალას და ხშირად პროფესიათა ცვლასთან ერთად, მას ქვეყნის ფარგლებში, ან მის გარეთ, მიგრაციაც უხდება.

ამ, შრომის ბაზრის საერთო მოთხოვნიდან გამომდინარე უნივერსიტეტმა იგი შესაბამისად უნდა მოამზადოს. სასწავლო პროგრამა უნდა ავაგოთ შრომის ბაზრის მოთხოვნებიდან გამომდინარე. ეს ნიშნავს იმას, რომ ბიზნეს ადმინისტრირების სპეციალობის ბაკალავრის ხარისხის მქონე სპეციალისტს, გარდა იმისა, რომ მას საკუთარი სპეციალიზაციის (საბანკო ფინანსები, განათლების ეკონომიკა, აგრობიზნესის ეკონომიკა და ორგანიზაცია, მაკროეკონომისტი და ა.შ.) დისციპლინებისა შესწავლილი უნდა ქონდეს სხვა საგნებიც, რომლებიც განაპირობებენ მის სრულყოფილ მომზადებას არჩეულ სპეციალობაში. ამ თვალსაზრისით მთელი სასწავლო დისციპლინების ერთობლიობა ორ ნაწილად შეგვიძლია დავყოთ:

1) სასწავლო დისციპლინები რომლებიც უზრუნველყოფენ საერთო საუნივერსიტეტო განათლებას, პირობითად ვუნდოთ მათ ექსტერნალური დისციპლინები;

2) დისციპლინები რომლებიც მიმართული იქნება პროფესიული დაოსტატებისაკენ.

ეს უკანასკნელი კვლავ ორ ნაწილად შეიძლება დავყოთ:

A. საგნები, რომლებიც უზრუნველყოფენ საფუძვლიან პროფესიულ ცოდნას, რომელთა ათვისების დროსაც გამოუმუშავდება მომავალი სამუშაო ადგილის შესაბამისი უნარ-ჩვევები;

B. საგნები, რომლებიც უზრუნველყოფენ კონკრეტული პროფესიული საქმიანობის ტექნოლოგიაში ჩართულობას.

ამ თვალსაზრისით ეკონომიკური სპეციალობის სასწავლო პროგრამა უნდა “იგებოდეს” გარკვეული სისტემურობის საფუძველზე, რომელიც საშუალებას მოგვცემს ერთმანეთთან საგნობრივად დაშორებული სასწავლო დისციპლინები ორგანულად გავაერთიანოთ, მაგალითად მათმატიკურ დისციპლინა „სიმრავლეთა თეორია“ და საგანი, „საქართველოს ეკონომიკური უსაფრთხოება“, რატომ ისწავლება მოცემულ სპეციალობაზე დამკვირვებლისათვის გასაგები იყოს. ამავე დროს, ყველა სასწავლო დისციპლინა მიმართული უნდა იყოს იქითკენ, რომ მომავალმა სპეციალისტმა მიიღოს შრომის ბაზრის მოთხოვნების შესაბამისი განათლება. ამგვარად, სტუდენტის მიერ მიღებული ცოდნა, იმ უნარ-ჩვევებთან ერთად, რომელიც გამოუმუშავდება სწავლის პროცესში, უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ მოთხოვნებს:

1. შეიძინოს ფუნდამენტალური ცოდნა, იმისათვის რომ, საჭიროების შემთხვევაში გააგრძელოს სწავლა მაგისტრატურაში შემდგომი პროფესიული დაოსტატებისათვის, ან სხვა სპეციალობის მისაღებად;

2. საფუძვლიანად იცოდეს თავისი ქვეყნის თანამედროვე მდგომარეობა, მისი წარსულისა და პერსპექტივები და გააცნობიეროს, რა კონკრეტული ამოცანის გადაწყვეტას ემსახურება მისი პროფესია საერთო სახელმწიფოებრივ ძალისხმევებში;

3. კონკრეტულ პროფესიული საქმიანობის ტექნოლოგიაში ჩართულობისათვის ცოდნასთან ერთად უნდა შეიძინოს საშუალო სპეციალური განათლება მენეჯერული აღრიცხვისა და ოფისის ორგანიზაცი-ამი²⁰.

ასეთი ცოდნით შეიარაღებული იგი მზად იქნება მომავალი რეფლექსიისათვის, რომელსაც მას უმზადებს შრომის ბაზარზე შექმნილი მრავალფეროვნებები. იგი მზად უნდა იყოს დამოუკიდებლად, პირადად მისთვის მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილების მისაღებად, ბრძოლისათვის კონკურენტულ გარემოში.

4. სასწავლო კურსისი ადექვატურობა მომავალი სამუშაო სფეროსადმი

რადგან სპეციალისტის მომზადება ხდება იმისათვის, რომ მან გამოავლინოს უნივერსიტეტში მიღებული ცოდნა საზოგადოებრივ სფეროში საქმიანობისას, სადაც იგი გარკვეული პროფესიით დაიკავებს კონკრეტულ სამუშაო ადგილს, საინტერესო ხდება გავარკვიოთ, თუ რას წარმოადგენს ცნება “სამუშაო ადგილი”? რადგან დასაქმების პრობლემა ყველა ქვეყანაში არის მაკროეკონომიკის ცენტრალური პრობლემა, ყველა ქვეყანა ცდილობს განმარტოს ეს ცნება. სამუშაო ადგილს განმარტავენ, როგორც მოცემული სპეციალისტის მიერ შრომითი ფუნქციის (პროფესიული ვალდებულების) შესრულების მიზნით გამოყოფილ სივრცეს, რომელზედაც ხორციელდება დამსაქმებლის (დამქირავებლის) პირდაპირი, ან ირიბი კონტროლი. შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია ციხნახმება აღნიშნულ განმარტებას და თავის მხრივ გვთავაზობს “დასაქმებულის” წლიური სამუშაო პერიოდის განსაზღვრებებს, მათ სტატისტიკურ ვარიანტებს, განერილს სამუშაო კვირასა და წელიწადის მიხედვით.

ამგვარად, როდესაც ვლაპარაკობთ სამუშაო ადგილზე, მხედველობაში გვაქვს დამსაქმებლისა(დამქირავებლისა) და უშუალოდ მომუშავეს შორის არსებული ურთიერთობა, რომელიც გამოიხატება, როგორც ამ ადგილის მატერიალურ ტექნიკური ორგანიზაციით, ასევე შრომის ფუნქციის შესრულების კონკრეტული პარამეტრებით. არსებულ სისტემურობიდან გამომდინარე, ხშირად სამუშაო ადგილის განმარტება არასწორ შინაარსს იძენს. მაგალითად გახსოვთ ყველას ის ვნებათაღელვა, რაც

20 კონკრეტულ პროფესიულ საქმიანობაში ჩართულობის პრობლემა განსაკუთრებით აქტუალურია საქართველოში. ბევრი სპეციალისტი საუნივერსიტეტო კურსის გავლის შემდეგ სრულ უმწიბრობას ავლენს ოფისის მენეჯმენტისა და მიმდინარე ფინანსური აღრიცხვის სფეროში, მაშინ, როდესაც თვით უხდება ოფისის სექმნა და საკუთარი მცირე ბიზნესის ბუღალტრული მომსახურება.

საკასო აპარატების შემოღებამ გამოიწვია, თბილისის ბაზრობებზე მოვაჭრეთა შორის. ამის მიზეზი იყო, არასწორად განსაზღვრული სამუშაო ადგილის დეფიციტი, რომლის მატერიალურ-ტექნიკური ორგანიზაცია დაეკისრა მოვაჭრეს და არა ბაზრობის მესაკუთრეს, რომელიც ასევე ანხორციელებდა თავისი საკუთრების მოვლა პეტრონობას. მას მოვაჭრისადმი უნდა მიექირავენინა სრულყოფილი სამუშაო ადგილი, რის შედეგადაც დაამყარებდა მისზე ზედამხედველობას, წინასწარი შეთანხმების საფუძველზე. ამგვარად, სამუშაო ადგილის ორგანიზაცია და მისადმი მიწერილი შრომითი ფუნქციები დამსაქმებლის პრეროგატივაა, ხოლო დასაქმებული ვალდებულია დაექვემდებაროს ხელშეკრულებით განსაზღვრულ პირობებს²¹.

მხედველობაშია მისაღები ისიც, რომ აბითურიენტებს და მათ მშობლებს (ხშირად ისინი ამბობენ გადამწყვეტ სიტყვას უმაღლესი სასწავლებლისა და სპეციალობის შერჩევაში), წარმოდგენა ცალკეულ სპეციალობებზე ექმნებათ, არსებული სამუშაო ადგილების მიხედვით. მათ არ აინტერესებთ ბევრი რამ, მაგალითად, როგორია უნივერსიტეტის სასწავლო-სამეცნიერო ბაზა, როგორია სწავლების ხარისხი, ან ვინ ასწავლის ამათიუიმ უნივერსიტეტში და ა.შ. მათთვის მთავარია საბოლოო შედეგი, რომელიც გამიხატება უმაღლესი განათლების დიპლომით. მეტიც იგი, სწავლების გადასახადსაც არ უდგება საინვესტიციო რესურსის პოზიციიდან და მას მიაჩნია, რომ მისი შვილის სწავლისათვის მან უნდა გადაიხადოს სწავლების საფასურის წლიური ნიხრი გამრავლებული სწავლების ხანგრძლივობაზე. მაშინ, როდესაც თუ მისი შვილი სწავლობს ფასიან (კერძო) უნივერსიტეტში, სადაც სწავლის წლიური საფასური შეადგენა 800 აშშ დოლარს, მას სწავლების სრული ციკლი უჯდება, არა 32 000 აშშ დოლარი (როგორც გონია), არამედ 44 700 აშშ დოლარი. ასევე სახელმწიფო უნივერსიტეტებში, ბაკალავრიატის მთელი ციკლის დასრულებისას, იგი 8960 ლარს კი არ იხდის, არამედ 15 000 ლარი ეხარჯება. ეს და სხვა ფაქტორები განაპირობებენ უმაღლესი განათლების მსურველთა მისწრაფებებს, რასაც პასუხისმგებლურად უნდა მოეკიდოს უნივერსიტეტი.

ამგვარად, სრულყოფილი განათლებისადმი საზოგადოებრივი დაკვეთა, მეურნეობის სხვადასხვა სფეროებში არსებული ტექნოლოგიური თავისებურებებით და მათი დინამიზმით (ევოლუციით) განპირობებული მოთხოვნები კვალიფიციური სამუშაო ძალისადმი, სამუშაო ადგილებზე წარმოქმნილი შრომითი თავისებურებები და აბითურიენტთა და მათი

21 მართალია, ბაზრობებზე დასაქმებულები, არ წარმოადგენდნენ ბაზრობების მეპატრონეთა მიერ დაქირავებულ პირებს, მაგრამ მათ გრძელვადიან იჯარით აღებული ქონდათ სამუშაო (სავაჭრო) ფართობი, რომლებიც თავის მხრივ უნდა ყოფილიყო მოვაჭრის შრომის ფუნქციისდმი მისადაგებული. ხომ შეუძლებელია სასტუმრომ მომხმარებელს მიაწოდოს ნომერი საწოლის გარეშე?

მშობლების წარმოდგენები მომავალ პროფესიებზე, არის ის ფაქტორები, რომლებიც აუცილებლად უნდა იქნას გათვალისწინებული სასწავლო გეგმებისა და პროგრამების შედგენისას.

ამ თვალსაზრისით პირველი კითხვა ასეთია: ჩამოთვლილი მოთხოვნებიდან გამომდინარე, სტრუქტურულად, როგორი უნდა იყოს ეკონომიკის სპეციალობის სტუდენტებისათვის სასწავლო გეგმა? ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემისათვის საჭიროა გავარკვიოთ, კიდევ რა ძირითად ამოცანას უსახავს ჩვენი ქვეყნის შრომის ბაზარი ამ პროფესიის ადამიანებს. გასაგებია მათ უნდა მიიღონ მონაწილეობა საბაზრო ინსტიტუტების ფუნქციონირებაში და არ უნდა დასვან კითხვა: რა ვქნა მე ასეთ (იმ მოცემულ) პირობებში, რომელიც ობიექტურად შეიქმნა? თუ განათლებული და ჯამრთელი ხარ, და ეს ყველაფერი საზოგადოების დახმარებით მიიღე, მაშინ ასეთ კითხვას აზრი არ აქვს, რადგანაც შენი აქტიობით უნდა შეძლო საკუთარი (ხშირად სხვისიც) პრობლემების გადაწყვეტა. მიუხედავად ამისა, შრომის ბაზარზე გამოსულ პროფესიონალს უნდა ესმოდეს, რომ იგი სახალხო მეურნეობრივ პროცესებში მონაწილეობისათვის გამოდის და ეს პროცესი არის ერთიანი, ქვეყნის მთელი სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის მნიშვნელოვანი ნაწილი. მას უნდა ესმოდეს, რომ ბიზნესის სფეროში აქტიობა არის ქვეყნის სოციალურ გარემოში ძალისხმევები.

ასეთი ცოდნის ინტეორიზაციისათვის, მას უნდა ქონდეს გავლილი: საქართველოს ისტორიის, ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიის და სოციოლოგიის სპეციალური კურსები. რატომ სპეციალური და არა რაღაც საერთო ყველა დისციპლინისათვის? იკითხავენ ოპონენტები. რით განსხვავდება ფილოსოფია მენეჯერისათვის, ფილოსოფიისაგან მათემატიკოსისათვის? ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად საჭიროა ფილოსოფია „გავანთავისუფლოთ“ ზოგადი იდეოლოგიური დატვირთვისაგან. იგი უნდა იყოს მომავალი სპეციალისტის, მომავალი რეფლექსიისათვის მზადების ფუნდამენტალური ნაწილად. აქ იგულისხმება ის, რომ მომავალმა ეკონომისტმა, სხვა პრობლემებთან ერთად, უნდა გაიაზროს ისიც, რომ საყოველთაოდ ცნობილი კატეგორია „ფული“, დღესაც „ცნობილი“ არ არის და დისკუსიის საგანია. ცნება „კრედიტი“ მხოლოდ მისი ფილოსოფიური არსის (ჯონ ლოკი, დავით იუმი) გარკვევის შემდეგ გახდა ასეთი ჩვეულებრივი, ყოველდღიური გამოყენების საგანი. მოკლედ, მხოლოდ სწორად აგებული ფილოსოფიის კურსის საშუალებით შეძლებს გააცნობიეროს, რომ ის რუტინა, რომელსაც მას ყოველდღიურობა თავაზობს, არის წარსულიდან მომავლისაკან მიმართული თანამედროვეობა. რომ, მის მიერ არჩეული სპეციალობა მუდმივად გულისხმობს გარემოზე დაკვირვებას და საკუთარი საქმიანობის წარმართვის მორალურ ფასეულობათა საფუძველზე განსაზღვრულ „ჩარჩო“ პირობებს.

როდესაც მომავალი ეკონომისტი საკუთარ თავს გაიაზრებს თანამედროვეობის შემოქმედ სუბიექტად,

ხოლო სასწავლო პროცესს აღიქვამს შემოქმედებითი აქტიურობისათვის მზადების აუცილებელ პირობად, შესძლებს საკუთარი პროფესიის საზოგადოებრივი მნიშვნელობის დადგენას. გარდა ამისა, უდიდესია ფილოსოფიის შესაძლებლობები მის პროფესიულ უნარ-ჩვევათა ჩამოყალიბებაში. მაგალითად, ერთ-ერთ უნივერსიტეტში აკადემიური პერსონალი უჩიოდა სტუდენტობას გარეგნული, ყოფითი ფორმებისადმი გულგრილი დამოკიდებულების გამო. ვურჩიე პირველ კურსზე ჩაეტარებინათ მათთვის სემინარი თემაზე: „რატომაა სხვებთან შედარებით უფრო წარმატებული თანამედროვე საზოგადოებაში ლამაზი გარეგნობისა და კარგი ქცევის ადამიანი“. ამ საკითხზე დისკუსიის შემდეგ სტუდენტების დიდმა ნაწილმა დაიწყო სუფთად ჩაცმა, შეიცვალა მათი ვარცხნილობა და ა.შ. ეს მაგალითი მოწმობს, რომ მორალური ღირებულებები მუდმივ გააზრებას და გადაფასებას მოითხოვს. ხოლო ამორალური ბიზნესისათვის კი უნივერსიტეტი საჭირო სრულიადაც არ არის. ადამიანს ვისაც, ნამდვილად გააზრებული აქვს თავისი ადგილი საზოგადოებაში, აზრადაც არ მოუვა, რომ ტროტუარზე სავაჭრო ჯიხური დადგას, ან საერთო ეზოში ავტოფარეხი მოწყოს, სახლის წინ, გაზონებში პამიდორი დარგოს და შემდეგ უდარაჯოს, რომ არავინ არ მოპაროს. მართალია ეკონომიკაში ნობელის პრემიის ლაურიატებიც კი მოხვდნენ კრიმინალური ძიების ობიექტივში, მაგრამ ეს გამოწვევას და არა წესს.

უაღრესად მნიშვნელოვანია მომავალი ბიზნეს ადმინისტრატორებისათვის ფსიქოლოგიის ცოდნაც. ჯერ ერთი, იმიტომ რომ მრავალ ეკონომიკურ პრობლემას, მაგალითად: გადავადებულ მოთხოვნებს, სარგებლიანობის ზღვრულ მნიშვნელობას, ნომინალურ სიდიდეთა უპირატესობას რეალური სიდიდეების მიმართ, უბრალოდ ვერ გაიგებს ფსიქოლოგიის ანბანის ცოდნის გარეშე. გარდა ამისა, მომავალი საქმიანობის რეალობათა გააზრება, საკუთრივ აზროვნების კონონომიერებათა ცოდნის გარეშე შეუძლებელია. ყველაფერს რომ თავის დავანებოთ მომავალმა ეკონომისტმა ის უნდა იცოდეს, რომ ეკონომიკური კანონზომიერებები, როგორც ზოგადობები, ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში, სპეციფიკური გამოვლენის ფორმებით არსებობენ. რომ, მეურნეობა არის აგენტთა ისეთი ურთიერთმიმართება სადაც არ არსებობს „სხვა თანაბარი პირობები“, აქ ადამიანი უშუალოდ მონაწილეობს საკუთარ წამოწყებაში. ამასთან უაღრესად მნიშვნელოვნად მიმაჩნია ის ფაქტიც, რომ საქართველოში არსებობს საკუთარი, მომავალი ეკონომისტებისათვის საჭირო ფსიქოლოგიური თეორია, დიმიტრი უზნაძის განწყობის თეორიის სახით. სწორედ განწყობის მთავარი მახასიათებელი „მოთხოვნილება“, გარკვეულ სიტუაციაში გარდაიქმნება სურვილად და შემდეგ იღებს მოთხოვნის, ეკონომიკური ფენომენის ფორმას. მიმაჩნია, რომ ქართველმა ფსიქოლოგებმა და ეკონომისტებმა ვერ შევძელით ამ უაღრესად მნიშვნელოვანი თეორიის მსოფლიოსათვის სათანადო პრეზენტაცია. რაც

მომავლის საკითხია.

ასევე მნიშვნელოვანი იმის ცოდნაც, რომ სამეწარმეო პროცესები დამოუკიდებლად არ არსებობენ და ისინი მხოლოდ ერთიანი სოციალურ პროცესიდან აბსტრაქციის ძალით გამოკვეთილი რაობებია. როგორ სოციალურ გარემოში გვიხდება საქმიანობა და როგორი უნდა ვიყოთ თვითონ ჩვენ, როგორც სოციალურ შემადგენელი ინდივიდი? ეს კითხვა ყოველთვის დამოკლეს მახვილივით უნდა ეკიდოს ნებისმიერი უმაღლესი განათლების მქონე კადრის კისერზე, სხვაგვარად მუდმივი მორალური ღირებულებები იარსებებენ, როგორც საქმიანობის ეტიკეტის ნაწილი და არა, როგორც სამქმედო პროგრამები, იდეა ინდიკატორები.

როდესაც სტუდენტებს ვასწავლით საქართველოს ისტორიას, ამ შემთხვევაში შეიძლება ითქვას სრულდება მისი მსოფლმხედველობითი მომზადება მომავალი რეფლექსიებისათვის. ჩვენ არ უნდა ვასწავლოთ ისტორია, როგორც მხოლოდ მეთოდი, რომლის ინტერპრეტაციაც ხდება საზეიმო და გამირული ფაქტების მეშვეობით. გარდა ამისა, რომ ისტორიას აქვს საკუთრივ ეკონომიკური საფუძველიც, რომელიც, მატერიალური დოვლათის გამო ადამიანთა ურთიერთობების ფორმირება განვითარებასა და გარდაქმნებში ვლინდება, იგი არის მძლავრი იარაღი დღევანდელი მსოფლიო გლობალური დინამიზმის გააზრებასა და წარმოდგენისათვის. გლობალიზაცია, როგორც მსოფლიოს ერთიანი საზოგადოებრიობის ფორმირების აუცილებლობის კანონზომიერი პროცესი, სწორედ საქართველოს ისტორიის პრიზმაში უნდა იქნას გააზრებული ქართველი სტუდენტების მიერ.

აღარ გავაგრძელებ ჩამოთვლილ სასწავლო დისციპლინათა მნიშვნელობაზე საუბარს და მით უფრო, მკითხველს აღარ შევანყენ ამ დისციპლინების ეკონომიკის სპეციალისტებისათვის პროფილ-ზაციის პრობლემებით. მხოლოდ შევნიშნავ, რომ თანამედროვე მეწარმისათვის მათი შინაარსობრივი სტრუქტურა ელოდება კერძო და არსებით დამუშავებას. რადგან ამ დისციპლინათა სწორი და გააზრებული სწავლების გარეშე წარმოუდგენელია თანამედროვე, ჰუმანიზირებული მეწარმე და მეწარმეობის თვითოეული მონაწილე.

დისციპლინათა მეორე ჯგუფი, რომელთა სწავლებაც აუცილებელია მომავალი სპეციალისტებისათვის პირობითად შეიძლება აღვნიშნოთ ერთი სიტყვით ესაა „მათემატიკა“. მათემატიკა არის ყოველივე რომელიც საჭიროებს რაოდენობრივ განზომილებებს, მიუხედავად იმისა რიცხვებით გაიზომება, ვარსკვლავებით თუ სხვა რაიმე საგნებით (რენე დე-კარტი). შესაბამისად ეკონომიკა, რომელიც გამოხატულებას პოულობს მათემატიკურ სიდიდეში, მოითხოვს ამ საგნის საფუძვლიან ცოდნას. კერძოდ მათემატიკის რომელი დისციპლინები უნდა იცოდეს ბიზნეს ადმინისტრირების სპეციალისტმა? აქ არ არის აუცილებელი ველოსიპედის გამოგონება, შეგვიძლია გავიზიაროთ ჰარვარდის ან რომელი წარმატებული

ბიზნეს სკოლის გამოცდილება. მაგრამ ისიც უნდა გვახსოვდეს, რომ აღნიშნულ საკითხზე დისკუსია არ ნყდება ამ უნივერსიტეტებში. მათემატიკა მომავალმა მენეჯერებმა უნდა ისწავლონ საფუძვლიანად. მათ უნდა გაიარონ მათემატიკურ დისციპლინათა მთელი ჯგუფი, დაწყებული, რიცხვთა თეორიიდან, (რიცხვთა და სიმრავლეთა თეორია, ანალიზური გეომეტრია, მათემატიკური ანალიზი, ინტეგრალური და დიფერენციალური აღრიცხვა, ალბათობის თეორია, მათემატიკური სტატისტიკა, თამაშთა თეორია) დამთავრებული პეტუარული მათემატიკით.

ამავე დროს, მთავარია სტუდენტებს სწორად მივანდოთ მათთვის აუცილებელი ცოდნა, რომ მათ შეძლონ მირებული პროფესიით სარგებლობა. მაგრამ არის ერთი გარემოება, რომელიც აცილებლად მოითხოვს დაზუსტებას. საკითხი ეხება მათემატიკის შესწავლის მეთოდს: აქსიომატიკა, თუ თეორიის ილუსტრაცია რეალური პრაქტიკის კონკრეტული ამოცანებით? („მათემატიკას ეკონომისტებისათვის“, ან „ეკონომეტრიკას“ რომ ეძახიან.) საქართველოში არის აზრი (კახა ბენდუქიძე) ვინც მიიჩნევს, რომ სწავლების საუკეთესო ფორმაა ცოდნის აქსიომატიზაცია. შესაბამისად ეკონომიკური თეორიის სწავლებაც აქსიომატიკურ მეთოდს უნდა ემყარებოდესო, ამტკიცებენ ისინი. ამ საკითხის მკვლევართა შორის ცნობილი მათემატიკოსი (სამსონ ქუთათელაძე), მიიჩნევს რომ დროის გავლის შემდეგ მესხიერებაში რჩება აქსიომები, ხოლო ამოცანები, რომლებიც ამ აქსიომათა რეალურ შინაარსის გასაგებად მოვიყვანეთ მესხიერებიდან იშლება. ჩემი ხანგრძლივი გამოცდილებით ვიცი, რომ აქსიომის დასწავლა შეიძლება, მაგრამ მისი გაგება შეუძლებელია სანა არ განიხილავ კონკრეტულ მაგალითზე. მაგალითი აზრს აძლევს აქსიომას და სხვა თეოიულ წარმონაქმნებსაც. მართალია მესხიერებიდან იშლება ეს მაგალითები, მაგრამ სხვა მაგალითების მეშვეობით აქსიომაც მუდამ აღდგება მესხიერებაში. ხოლო დასწავლილი მუდამ ქრება, თუ იგი არ გაიმეორე. პრაქტიკოს ეკონომისტს, ბიზნესმენს, ან მენეჯერს კი აქსიომათა გამოვრება არ უხდებათ, ისინი მხოლოდ მის დამადასტურებელ პრაქტიკულ აოცანებს აწყდებიან ცხოვრებაში. სწავლების აქსიომატური მეთოდი უვარგისია იმითაც, რომ მასზე უარი თქვას დაწყებით სკოლაშიც. ამიტომ სამწუხაროა, რომ ქართული სინამდვილე ამ საკითხს დაუბრუნდა უმაღლესი განათლების პრობლემებთან მიმართებაში.

შემდეგი ჯგუფი სასწავლო საგნებისა, რომლის სწავლებაც აუცილებელია, არის- ეკონომიკური დისციპლინები. რომელი ეკონომიკური დისციპლინები უნდა ვასწავლოთ მომავალ მენეჯერს? ეს სრულიად სპეციალური საკითხია. ჩვენი აზრით ეკონომიკურ სპეციალობაზე უნდა ისწავლებოდეს შემდეგი ეკონომიკური დისციპლინები: ეკონომიკური თეორია, მაკრო და მიკრო ეკონომიკა, ეკონომიკური პოლიტიკა, ფინანსების თეორია და საზოგადოებრივი ფინანსები. გარდა ამ დისციპლინებისა, რომლებიც იძლევიან საფუძვლიან ცოდნას მომავალი ბიზნეს-

სის მონაწილესათვის საჭიროა ისეთი სპეციალური დისციპლინები, რომლებიც მათ თანამედროვე მენეჯმენტის პრობლემეტიკის ათვისებასა და გააზრებაში დაეხმარება. ესენია: სტრატეგიული მენეჯმენტი, მარკეტინგი, სტატისტიკის ზოგადი თეორია, ეროვნულ ანგარიშთა სისტემა. კიდევ არის ეკონომიკურ დისციპლინათა ერთი ბლოკი, რომელთა ცოდნაც საქართველოში მოღვაწე ბიზნეს ადმინისტრატორისათვის აუცილებელია და რომელიც საქართველოში უმაღლეს დამთავრებულ სპეციალისტს მიანიჭებს კონკურენტულ უპირატესობას საზღვარგარეთ განათლება მიღებულებთან მიმართ. ესენია ის ეკონომიკური დისციპლინები, რომლებიც სტუდენტებს, საქართველოს ეკონომიკურ თავისებურებებზე უქმნის გარკვეულ წარმოდგენას. კერძოდ: საქართველოს ეკონომიკური რესურსები (პოტენციალი გამოყენების შესაძლებლობები), საქართველოს ეკონომიკა, საქართველოს პოზიციონირება მსოფლიო ბაზარზე, საქართველოს ეკონომიკური უსაფრთხოება, საქართველოს ფინანსური უსაფრთხოება. ასეთი ცოდნის მიღებასთან ერთად სტუდენტები უნდა დაეუფლონ მომავალი პროფესიულ საქმიანობის ტექნოლოგიაში მათ ჩართულობას. თითქმის ყველა მიმართულების ეკონომისტისათვის ეს საგნებია: წერილობითი და ელექტრონული კომუნიკაციები, ოფის მენეჯმენტი, მენეჯმენტის საერთაშორისო ელექტრონული სისტემების გამოყენება, საქართველოს საკანონმდებლო სისტემა, მენეჯერული და ფინანსური აღრიცხვა.

ასეთი: ჰუმანიტარული, მათემატიკური და ეკონომიკური ცოდნის დაუფლების შემდეგ დგება სპეციალიზაციის პრობლემა. ჩვენ შემთხვევაში, როდესაც განვიხილავთ მენეჯმენტის სპეციალობას, პროფესიული მომზადებისათვის აუცილებელი დისციპლინები: საქართველოს ფინანსური სისტემა, ფინანსური ბაზარი, საქართველოს საბანკო სისტემა, ფულის მიმოქევა, საბანკო მარკეტინგი, საბანკო კონტროლი და შეფასება, საქართველოს მსოფლიო ფინანსურ სისტემაში. უცხო ენის გაძლიერებული სწავლებისა და ეფექტური სასწავლო პრაქტიკის, რომლის ორგანიზაცია საქართველოში ძალიან ძნელია, მაგრამ შესაძლებელია, გავლის შემდეგ, კურსდამთავრებული ალჭურვილი იქნება სრულყოფილი განათლებით, და არა თუ, დააკმაყოფილებს შრომის ბაზრის მოთხოვნებს, არამედ იგი გამოვა საქართველოს საბაზრო გარემოში როგორც შემოქმედი ძალა.

5. ეკონომიკის სპეციალობაზე სასწავლო გეგმის შემუშავების საკითხები

ყოველივე ზემოთ თქმულის მიუხედავად ჩვენს ქვეყანაში არსებულ, კონკურენტული გარემოში, მაღალი კვალიფიკაციის ეკონომისტებზე დიდ მოთხოვნებია, რომელსაც, ქვეყანაში აკრედიტებული უნივერსიტეტები, სათანადოდ ვერ ართმევს თავს. მოვლენათა ზედაპირზე ჩანს რამოდენიმე მიზეზი, რომელთა გამოც, დიპლომირებული ეკონომისტის კვალიფიკაცია არ შეესაბამება იმ სამეურნეო რე-

აღობას, რომელსაც მათ ქვეყნის ეკონომიკა უყენებს. ამის მთავარ მიზეზს კი წარმოადგენს, როგორც ზემოთ ავლენიშნეთ, სწავლების დემოკრატიულ პროცესსა და აკადემიურ პროცესს შორის არსებული გარკვეული დისბალანსი. ამას ემატება ის გარემოებებიც, რომ აკადემიურ პერსონალს არ აქვს საკუთარი პოტენციალის სრულად გამოვლენის შესაძლებლობები. ეს ყოველივე კი, განაპირობებს უარყოფით მახასიათებლების, რომელთა აღმოფხვრაც უნივერსიტეტის გადაუდებელი ამოცანაა:

-როგორც უკვე აღვნიშნეთ, იმის გამო, რომ ეკონომისტის მომზადება არ მოითხოვს მაღალ სასწავლო ხარჯებს, რადგან არ საჭიროებს სპეციალურ, ძვირად ღირებულ ლაბორატორიებსა და სასწავლო საშუალებებს, ამ სპეციალობათა ორგანიზება ხელმისაწვდომი ხდება ნებისმიერი უნივერსიტეტისათვის, მიუხედავად იმისა რა შესაძლებლობები გააჩნია. ამიტომ აღნიშნული სპეციალიზაცია თითქმის ყველა უნივერსიტეტის მომგებიანობის მთავარი საფუძველი გახდა. ასეთმა, სპეციალობაზე მოთხოვნების მაღალი დონე აისახა სწავლების ხარისხში;

-ამავე დროს, არ არსებობს პროფესორთა კვალიფიკაციის და სწავლების ხარისხის გამსაზღვრელი მკაფიო ნორმატიული სისტემა, რის გამოც მასწავლებელთა უმეტესი რაოდენობა არის თვითგანათლების (საბაზო განათლების უქონელი) საფუძველზე, მომზადებული სპეციალისტი, რომელთაც არ ძალუძთ სათანადო დონეზე სასწავლო-მეთოდური საქმიანობა;

-მასწავლებელთა დიდი რაოდენობა დასაქმებულია ორ და მეტ უნივერსიტეტში, რის გამოც სამუშაო დროის მთელი ხანგრძლივობა მოდის ლექცია-სემინარებზე და აღარ რჩებათ დრო და ენერგია სრულფასოვანი სამეცნიერო საქმიანობისათვის. შესაბამისად, ყველა უნივერსიტეტში ირდევია ბოლონის პროცესის, სტუდენტთა სამეცნიერო საქმიანობაში ჩართვის, მთავარი მოთხოვნა. ასეთ პროფესურას არ ძალუძს შექმნას, დღევანდელი სიტუაციის შესაფერისი, სასწავლო ლიტერატურა. ის რაც არსებობს წარმოადგენს ცუდი ხარისხის კომპილაციას და ხშირ შემთხვევაში პლაგიატს;

-სასწავლო-მეთოდური საქმიანობის დაბალი დონიდან გამომდინარე, სასწავლო გეგმები მოკლებულია კონცეპტუალობას და ისინი გათვლილია არსებული პროფესორების შესაძლებლობებზე, რომლებიც, თავის მხრივ, სათანადო გააზრების გარეშე, უკითხავენ სტუდენტებს ლექციებს, ჩვენი რეალობისათვის მიუღებელ სასწავლო ლიტერატურის საფუძველზე.

არის სხვა მიზეზებიც, რომელთა ჩამოთვლას ამჟამად არ შევუდგები, მაგრამ მიმაჩნია, რომ ყოველივე გამოსწორებადია, თუ ამის სურვილი ექნება სწავლების ორგანიზაციასა და ხარისხზე პასუხისმგებელ პირებს. კერძოდ, მიმაჩნია, რომ საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტში ყველა შესაძლებლობა არსებობს, სათანადო დონეზე განხორციელდეს, ეკონომიკის სპეციალობებზე კადრების

(ყველა დონეზე) მომზადება და ახლო მომავალში, იგი გახდეს ერთერთი მაღალრეიტინგული უნივერსიტეტი ამ მიმართულებით. ასეთი დასკვნის გამოტანის შესაძლებლობას გვაძლევს აქ არსებული აკადემიური პერსონალი, რომელთა მაღალი სამეცნიერო და სასწავლო-აღმზრდელობითი კვალიფიკაცია ეჭვს არ იწვევს.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, დასმული საკითხების გადაწყვეტისათვის, გთავაზობთ განსახილველად, ჩვენს მიერ შემუშავებული სასწავლო გეგმას, რომელშიც ასახულია ის შესაძლებლობები, რომელიც არსებობს საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტში. ძალების სათანადო კონცენტრაციის შემთხვევაში შესაძლებელია მოკლე ხანში შევძლოთ მისი რეალიზაცია.

სასწავლო გეგმას განვიხილავთ ეკონომიკის ყველაზე პოპულარული სპეციალიზაციის “ფინანსები და საბანკო საქმე” მაგალითზე. ასეთი სასწავლო გეგმის ფორმირების აუცილებლობასთან მივყავართ ჩვენს საბაზრო გარემოსა და სასწავლო პროცესზე დაკვირვების შედეგად. ის გარემოება, რომ ნებისმიერ ჩვენს კურს დამთავრებულს უხდება კონკურენტულ გარემოში გამოიჩინოს აქტივობები, ჩვენს მიერ შემოთავაზებული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული სწავლება საშუალებას მისცემს კურს დამთავრებულებს: 1. თვით გახდეს ახალი ბიზნეს წამოწყების ინიციატორი; 2. მხარში დაუდგეს უკვე არსებულ ბიზნესის, ან სახელმწიფო ინსტიტუტის რომელიმე რგოლის წარმომადგენლებს, და თვითონვე შეიტანოს კორექტივები საკუთარი სამუშაო ადგილის ორგანიზაციაში, 3. სწავლა გააგრძელოს მაგისტრატურაში. ამ მიზნების მისაღწევად საჭიროა სტუდენტებს ეკითხებოდეთ სასწავლო დისციპლინების შემდეგი ჯგუფები:

1. ჰუმანიტარული საგნები:

საქართველოს ისტორია, ფილოსოფია, ფსიქოლოგია, სოციოლოგია.

2. მათემატიკური დისციპლინები:

რიცხვთა თეორია (ირაციონალური რიცხვების ჩათვლით), სიმრავლეთა თეორია, ანალიზური გეომეტრია, მათემატიკური ანალიზი (წარმოებული, დიფერენციალური და ინტეგრალური აღრიცხვა), წრფივი ალგებრა და წრფივი პროგრამირება, ალბათობის თეორია, მათემატიკური სტატისტიკა, თამაშთა თეორია და აქტუარული მათემატიკა.

3. ეკონომიკური დისციპლინები:

ეკონომიკური თეორიები, მაკროეკონომიკა, მიკროეკონომიკა, ფინანსების თეორია, საზოგადოებრივი ფინანსები, „ფული, ბანკი, ფულად-საკრედიტო ურთიერთობები“.

4. ეკონომიკური ცოდნის ზოგადი საფუძვლების მაფორმირებელი დისციპლინები:

სამეურნეო სამართალი, სტრატეგიული მენეჯმენტი, მარკეტინგი, ეროვნულ ანგარიშთა სისტემა.

5. სპეციალიზაციის საგნები:

საქართველოს ფინანსური სისტემა, ფინანსური ბაზარი, საქართველოს საბანკო სისტემა, ფულის მი-

მოქვეა, საბანკო მარკეტინგი, საბნკო კონტროლი და შეფასება, საქართველოს მსოფლიო ფინანსურ სისტემაში.

6. მომავალ პროფესიულ საქმიანობაში ტექნოლოგიური ჩართულობის უზრუნველმყოფი დისციპლინები:

ნერილობითი და ელექტრონული ბიზნესკომუნიკაციები, მენეჯმენტის საერთაშორისო ელექტრონული სისტემები, საქართველოს კანონმდებლობა, ფინანსური და მენეჯერული აღრიცხვა.

7. საქართველოს ბაზარზე პასუხისმგებლური აქტივობების უზრუნველმყოფი

სასწავლო საგნები:

საქართველოს ეკონომიკური რესურსები: პოტენციალი, გამოყენების შესაძლებლობები, საქართველოს ეკონომიკა, საქართველოს ეკონომიკური უსაფრთხოება, საქართველოს ფინანსური უსაფრთხოება, საქართველოს პოზიციონირება მსოფლიო ბაზარზე.

8. საბანკო საქმის თავისებურებათა შემსწავლელი დისციპლინები:

საქართველოს ფინანსური სისტემა, ფინანსური ბაზარი, საქართველოს საბანკო სისტემა, ფულის მოქცევა, ფისკალური პოლიტიკა, საბნკო კონტროლი და შეფასება, საქართველოს მსოფლიო ფინანსურ სისტემაში.

9. სასწავლო დისციპლინათა მთელი ჩამონათვალი დასრულებულ სახეს იღებს, როდესაც სტუდენტებს აქვთ საშუალება შემისწავლონ უცხო ენა, რომელთა შორისაც უნდა ვიგულისხმოთ: რუსული, თურქული, ბერძნული, იტალიური ენებიც, რომ სტუდენტს საშუალება ქონდეს ცალკეულ შემთხვევაში ამ ენების ცოდნით განამტკიცოს უპირატესობა კონკურენტულ გარემოში. ეს სასწავლო დისციპლინები საერთოა ბიზნეს ადმინისტრირების თითქმის ყველა სპეციალიზაციისათვის, გარდა საგანთა მერვე ჯგუფისა, რომლებიც საბანკო მენეჯმენტის სპეციალიზაციისათვის არის განსაზღვრული. სხვა სპეციალიზაციებზე, გარდა იმისა, რომ სპეციალიზაციის სხვა დისციპლინები უნდა ისწავლებოდეს ჰუმანიტარული და მათემატიკური საგნების წინაშეც დაისმება პროგრამათა პროფილიზაციის პრობლემა.

სასწავლო კურსი სრულყოფილი ვერ იქნება, თუ სტუდენტმა არ გაიარა საწარმო პრაქტიკა, რომლის ორგანიზაცია დღევანდელ პირობებში რთულია, მაგრამ ბიზნეს სტრუქტურებთან მჭიდრო თანამშრომლობით შესაძლებელი. ამ წინადადებათა გათვალისწინებით სასწავლო გეგმა, ბიზნეს ადმინისტრირების სტუდენტებისათვის ბაკალავრიატში, მიიღებს შემდეგ:

-სწავლის ხანგრძლივობას 8 სემესტრი;

-სასწავლო დისციპლინათა რაოდენობა 38-42;

-დისციპლინის სწავლების ხანგრძლივობა 1 სემესტრი, რომელიც 16 კვირის განმავლობაში შეადგენს 48 საათს (აქედან ლექცია სემინარი 42 საათი, ცოდნის შემოწმება 6 საათი);

-დამამთავრებელ მერვე სემესტრში საგნების (5

დისციპლინა) სწავლება შემოკლებულია და შეადგენს 8 კვირას (24 სასწავლო საათი და 3 საათი ცოდნის შემოწმება);

-თვითნებური სასწავლო დისციპლინის სწავლების სპეციფიკა აისახება სასწავლო საგნის სილაბუსში, რომლის შედგენისას, პროფესორი სასწავლო-მეთოდურ მითითებებს (საჭიროების შემთხვევაში) იღებს სასწავლო პროგრამის ხელმძღვანელისაგან;

-სტუდენტები წერენ საკურსო და იცავენ გამოსაშვებ (სადიპლომო) ნაშრომებს.

სასწავლო დისციპლინები იყოფა 7 ჯგუფად, რომელთა სწავლებაც განხორციელდება თანმიმდევრულად და ერთიანი კალენდარული გეგმით.

1. მენეჯმენტის ზოგადი, საფუძველქმნადი მეცნიერებები:

1.1. მიკროეკონომიკა (1 სემესტრი);

1.2. მაკროეკონომიკა 1 (2 სემესტრი);

1.3. მაკროეკონომიკა 2 (3 სემესტრი);

1.4. ეროვნულ ანგარიშთა სისტემა- (4 სემესტრი);

1.5. საქართველოს ეკონომიკა (4 სემესტრი);

1.6. ეკონომიკური პოლიტიკა (5 სემესტრი);

1.7. თანამედროვე ეკონომიკური კონცეფციები (6 სემესტრი).

2. მენეჯმენტის მიმართულების მიხედვით სპეციალური დისციპლინები (ამ საგნების საფუძველზე სასურველია შეიქმნას მოდულები მენეჯმენტის სხვადასხვა მიმართულებების მიხედვით):

მაგალითი 1. სახელმწიფო სექტორში, სამინისტროებში და სხვადასხვა საწარმოებში მუშაობის მსურველთათვის)

2.1. ფინანსური ბაზარი მისი სტრუქტურა და ფუნქციონირების მექანიზმი (6 სემესტრი);

2.2. სახელმწიფო ბიუჯეტი და ფისკალური პოლიტიკა (7 სემესტრი);

2.3. ფულად საკრედიტო პოლიტიკა (7 სემესტრი);

2.4. საინვესტიციო პოლიტიკა (7 სემესტრი);

2.5. შეზღუდული ბაზრების ფუნქციონირების თავისებურებები (7 სემესტრი);

2.6. ადამიანის განვითარების და სიღარიბის დაძლევის ეკონომიკური პირობები (7 სემესტრი).

მაგალითი 2. კერძო სექტორში (მცირე ბიზნესის არეალში) დასაქმების მსურველი სტუდენტებისათვის:

2.1. საქართველოს ეკონომიკის რეალური სექტორი და მისი ფუნქციონირების თავისებურებები (6 სემესტრი);

2.2. უძრავი ქონების ბაზარი (7 სემესტრი);

2.3. მარკეტინგი (7 სემესტრი);

2.4. საქონლისა და მომსახურების მიწოდების ლოგისტიკა (7 სემესტრი);

2.5. შრომითი ურთიერთობების და პერსონალის მართვის მენეჯმენტი (7 სემესტრი);

2.6. სახელმწიფო ბიუჯეტთან ურთიერთობა (7 სემესტრი).

მაგალითი 3. კორპორატიულ სექტორში დასაქმების მსურველთათვის:

2.1. კორპორაციული კაპიტალის ფუნქციონირების

თავისებურებები კონკურენტულ გარემოში (6 სემესტრი);

2.2.კორპორაციული მენეჯმენტი (7 სემესტრი);

2.3.კორპორაციის საინვესტიციო საქმიანობა (7 სემესტრი);

2.4.კაპიტალის ბაზარი (7 სემესტრი);

2.5. ფასიანი ქაღალდების ადგილობრივი და გლობალური ბაზრები (7 სემესტრი);

2.6. კორპორაციის ფუნქციონირება საერთაშორისო ბაზარზე (7 სემესტრი). საგანთა ამავე ჯგუფში შევა დისციპლინები, რომლებიც დამამთავრებელი კურსის ბოლო სემესტრში შეისწავლება. სემესტრი იქნება შემოკლებული(8 კვირიანი), რადგან ბოლო 8 კვირა დაეთმობა სასწავლო პრაქტიკას. ამ საგნების სწავლების აზრია ხელი შეუწყოს სტუდენტებს კარგად გააცნობიერონ გარემო, რომელშიაც მოუწევთ საქმიანობა სასწავლო კურსის დასრულების შემდეგ. (ამ საგნებშიც შესაძლებელია მოდულების გამოცალკევება, მაგრამ სასურველი არ არის):

2.6.მსოფლიო ბაზრის გლობალიზაციის ძირითადი მიმართულებები;

2.7.მსოფლიო ფინანსური ცენტრები და ტრანსე-როვნული კორპორაციები;

2.8.საერთაშორისო ეკონომიკური ორგანიზაციები და მათთან თანამშრომლობის ეროვნული თავისებურებები;

2.9.საქართველოს ეკონომიკური უსაფრთხოების პრობლემები;

2.10.საქართველოს ეკონომიკის მართვის პოლიტიკური სისტემა.

სასწავლო საგანთა მესამე ჯგუფს ქმნის მათემატიკური დისციპლინები, რომელთა ხანგრძლივობა გაგრძელდება 6 (1,2,3,4,5,6,) სემესტრის განმავლობაში. მათემატიკურ დისციპლინათა ათვისება საშუალებას მისცემს სტუდენტს დაძლიოს მენეჯმენტის ნებისმიერი სპეციალიზაცია, სადაც სპეციალური მათემატიკური ცოდნის გარეშე დღეს შეუძლებელია საქმიანობა.

3.მატემატიკური დისციპლინები:

3.1.რიცხვთა თეორია,სიმრავლეთა თეორია, ანალიზური გეომეტრია (1 სემესტრი);

3.2.ფუნქციონალური ანალიზი (2 სემესტრი);

3.3.დიფერენციალური და ინტეგრალური ალრიცხვა (3 სემესტრი);

3.4.ალბათობის თეორია (4 სემესტრი);

3.5.წრფივი ალგებრა და წრფივი პროგრამირება (5 სემესტრის);

3.6.ეკონომიკის მათემატიკური მოდელირება (6 სემესტრი).

სრულყოფილი განათლების კონცეფციიდან გამომდინარე, დისციპლინათა მეოთხე ჯგუფი დაეთმობა ჰუმანიტარულ საგნებს. რომლებთა პროფილიზირებული სწავლებაც შექმნის მომავალ მენეჯერთა საერთო განათლების მყარ საფუძველს. ამ საგნების სწავლების ხანგრძლივობა იქნება 6(1,2,3,4,5,6)სემესტრი. გარდა ამისა, ამ დისციპლინების შესწავლა სტუდენტებს მისცემს ცოდნას, კარგად გაერკვნენ

ქვეყნის მიმდინარე პრობლემებში და გამოიმუშაონ სწორი მოქალაქეობრივი პოზიცია. აგრეთვე სურვილის შემთხვევაში დაეუფლონ მომიჯნავე პროფესიებს.

4.ჰუმანიტარული დისციპლინები

4.1.ფილოსოფია (1 სემესტრი);

4.2.კულტურული და ეკონომიკური ანტროპოლოგია (2 სემესტრი);

4.3.ფსიქოლოგია (3 სემესტრი);

4.4.სოციალური ფსიქოლოგია (4 სემესტრი);

4.5.სამართალმცოდნეობა (5 სემესტრი);

4.6.საქართველოს ეკონომიკური ისტორია (6 სემესტრი).

სპეციალურად გამოვყოფთ საბუღალტრო აღრიცხვის და ანგარიშგების შესწავლის აუცილებლობას. ეს განპირობებულია იმითაც, რომ რიგი კურსდამთავრებული საკუთარი ბიზნესსამიწეებით საქმდება. აქ მათ, პირველ ეტაპზე მაინც ესაჭიროებათ საბუღალტრო სტანდარტების ცოდნა. ამიტომ მენეჯმენტის ზოგადი პრინციპების შემსწავლელი საგნებიდან, სპეციალურად, გამოვყოფთ ფინანსური აღრიცხვის შემსწავლელ დისციპლინებს.

5.ფინანსური აღრიცხვა და ფინანსური მენეჯმენტი:

5.1.ფინანსური აღრიცხვა (5 სემესტრი);

5.2.ფინანსური მენეჯმენტი (6 სემესტრი).

დისციპლინათა მეექვსე ჯგუფი უზრუნველყოფს თანამედროვე ბიზნეს ტექნოლოგიების შესწავლას, რაც იძლევა მენეჯერის სამუშაო ადგილის ორგანიზაციის ცოდნას და ოფისის მართვის უნარ ჩვევებს. პრაქტიკულად სტუდენტი იღებს “ოფის მენეჯერის” პროფესიას და მენეჯერისათვის საჭირო და აუცილებელ უნარ ჩვევებს.

6.კომპიუტერი და მართვის თანამედროვე ტექნოლოგიები- 6 (1,2,3,4,5,6) სემესტრი:

6.1.კომპიუტერული პროგრამები (1სემესტრი);

6.2.საქმიანი საბუთების დამუშავება და მათი ელექტრონული ბრუნვა (2 სემესტრი);

6.3.საქმიანი საბუთების შედგენა და მათი მისამართული ორიენტაცია (3 სემესტრი);

6.4.ონლაინ რეჟიმში მსოფლიო ეკონომიკურ ცენტრებთან თანამშრომლობის მეთოდები (4 სემესტრი);

6.5.ეკონომიკური ამოცანის გამოკვეთა და მათი კომპიუტერული დამუშავება (5 სემესტრი);

6.6.ბიზნეს იდეების და გეგმების დაცვა და გავრცელება, რეფერირებული მასალის პრეზენტაცია-(6 სემესტრი).

ყოველივეს დაემატება უცხო ენა და სასწავლო პროგრამა მიიღებს დასრულებულ ფორმას. ვინც გამოიჩენს შესწავლის სურვილს და მასალის ათვისების უნარს, მისთვის საკმარისია სამი სემესტრი უცხოენის შესასწავლად. მსურველები შეისწავლიან მეორე ენასაც ამისთვის გამოყოფილ საათებში.

7.უცხო ენები -3 (1,2,3,) სემესტრი.სასწავლო დისციპლინათა, ეს 7 ჯგუფი მთლიანად მოიცავს, დღევანდელ საქართველოში, ბიზნეს ადმინისტრირების სპეციალობაზე, სრულყოფილი განათლების

მოთხოვნებს. მათი სათანადო მეთოდური უზრუნველყოფის შემთხვევაში (ძირითადად, იგულისხმება სასწავლო დისციპლინების 4 და 6 ჯგუფების სწორი, პროფილიზირებული სწავლება) საქართველოს შრომის ბაზარზე გამოვლევებით კონკურენტუნარიან კადრებს, მიუხედავად იმისა, თუ სად მიიღებენ მათი თანატოლები განათლებას, საქართველოში, თუ საზღვარგარეთ.

ამგვარად, თუ შევძლებთ თანმიმდევრულად განვახორციელებთ შემოთავაზებული პროგრამა (სასწავლო გეგმა), სტუდენტი, რომელიც გადაწყვეტს “ბიზნეს ადმინისტრატორის” პროფესიას დაეუფლოს საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტში, ძირითად სპეციალობასთან ერთად, დამატებით, საწყისი დონეზე, ათვისებს, ოფის მენეჯერისა და ბუღალტრის პროფესიებს. ეს კი საშუალებას მისცემს მას, დასაქმების არსებულ პირობებში, ბაზრის კონიუნქტურიდან გამომდინარე იმოქმედოს.

სპეციალურ, ცალკე საკითხს წარმოადგენს, დღევანდელი უმაღლესი სკოლის შესაძლებლობების მოსახლეობისათვის გაცნობა და ამ მიმართულებით საზოგადოებრივი აზრის ფორმირება, რომლის გარეშეც შეუძლებელია არსებულ კონკურენტულ გარემოში ეფექტური ფუნქციონირება. ეს საკითხი იმითაც არის მნიშვნელოვანი, რომ იგი უკავშირდება საზღვარგარეთ განათლების მისაღებად ახალგაზრდობის მიგრაციის პრობლემას. კერძოდ, სამუშაო ადგილებისათვის ბრძოლაში, ჩვენს მიერ გამოშვებულ სტუდენტობას კონკურენციას უწევს და ხშირად ჯაბნის საზღვარგარეთ უნივერსიტეტ დამთავრებული ახალგაზრდობა, რომელიც შეუძლებელია სათანადოდ იყოს მომზადებული ჩვენი ბაზრისათვის. ამიტომ უნივერსიტეტის შესახებ საზოგადოებრივი აზრის ფორმირების პრობლემა უაღრესად მნიშვნელოვანია. იგი დაზოგავს ქვეყნის შიგნით საინვესტიციო რესურსს, შექმნის მაღალ მოთხოვნებს სწორედ საქართველოს უნივერსიტეტებ დამთავრებულ კვალიფიციურ სამუშაო ძალაზე, და მკვეთრად შეამცირებს საზღვარგარეთ დაუსაბუთებელ მიგრაციას.